

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอบลราชธานี

ปีที่ 16 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2568

การทำความเข้าใจเมือง ผ่านสภาวะความเปราะบางทางอาหาร ของกลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไปที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร¹ Understanding Urbanity through Food Precarity of Daily-wage Workers in Bangkok

วสนา ศรีจำปา²

Wassana Srijumpa

Received: May 09, 2024

Revised: Jul 14, 2024

Accepted: Jul 23, 2024

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องเมืองผ่านอาหารของกลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไป ช่วยสะท้อนให้เห็นถึงความเปราะบางที่กลุ่มแรงงานทั่วไปต้องเผชิญในเรื่องอาหาร จากการดำรงชีวิตอยู่ในพื้นที่เมือง ทั้งในภาวะปกติและเด่นชัดขึ้นเมื่อมีภาวะฉุกเฉิน อย่างช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่ผ่านมามีถึงแม้เมือง จะเป็นพื้นที่ที่มีระบบอาหารที่มีศักยภาพและเอื้อให้สามารถเข้าถึงได้ในหลากหลาย ช่องทาง แต่ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ยังเป็นข้อจำกัดสำคัญที่มีผลต่อความสามารถ ในการเข้าถึงอาหารในพื้นที่เมือง ส่งผลให้ผลการศึกษาระยะสะท้อนว่า กลุ่มแรงงาน

¹บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความเป็นเมือง: การทำความเข้าใจสภาวะเปราะบางของ กรุงเทพมหานครผ่านอาหาร”, ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (Department of Sociology and Anthropology, Faculty of Political Science, Chulalongkorn University)

Email: wassanasri379@gmail.com

รับจ้างทั่วไป ไม่ได้อยู่ในภาวะความหิวโหยจากอาหาร อีกทั้งแต่ละคนยังมีความรู้และความเข้าใจเรื่องอาหาร ว่าอาหารชนิดไหนเป็นอาหารที่มีประโยชน์และเป็นโทษ แต่สุดท้ายความไม่มั่นคงของรายได้และการอยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมเมืองกลับมีส่วนสำคัญที่ผลักดันให้พวกเขาต้องเผชิญกับความเปราะบางในการใช้ชีวิต ด้วยการทิ้งเรื่องคุณภาพและโภชนาการอาหาร ไว้หลังปัจจัยทางเศรษฐกิจของตน ขณะที่หลายครอบครัวเคยอยู่ในบทบาทเกษตรกรผู้ผลิต แต่การเข้ามาเป็นแรงงานรับจ้างทั่วไปในเมือง ทำให้พวกเขาต้องตกอยู่ในภาวะที่เปราะบางในเรื่องอาหาร และยังต้องทำงานหนักเพื่อให้มีเงินไว้สำหรับซื้ออาหารในแต่ละมื้อ ด้วยเหตุนี้การใช้ชีวิตของแรงงานรับจ้างทั่วไปในพื้นที่เมือง จึงเป็นการใช้ชีวิตบนพื้นที่ที่เศรษฐกิจภายนอกรอบตัวกำลังทะยานไปข้างหน้า แต่เศรษฐกิจภายในของพวกเขา กำลังแยกไปในทิศทางตรงกันข้ามอย่างสิ้นเชิง

คำสำคัญ: เมือง ความเปราะบาง อาหาร แรงงานรับจ้างทั่วไป

Abstract

Studying the urban experience through the food choices of daily-wage workers provides insight into the daily challenges, particularly during emergencies like the COVID-19 pandemic. Despite the various channels available for accessing food in urban areas, the economic conditions of daily-wage workers pose a significant obstacle to their ability to access the food system. As a result, these daily-wage workers are not immune to food shortages but possess a keen awareness of the nutritional value of different foods. However, the instability of their income forces them to prioritise economic needs over nutrition and food quality, putting them at risk of a poor quality of life. Many of these workers come from families involved in

agricultural food production. Still, their employment in urban areas forces them to limit their food consumption and work hard to earn enough money for each meal.

Keywords: Urban, Precarity, Food, Daily-Wage Workers

1. บทนำ

ด้วยสถานะเมืองหลวง ที่ถูกส่งเสริมและพัฒนาให้มีความเจริญก้าวหน้า และมีบริบทเป็นพื้นที่เศรษฐกิจที่สำคัญ ส่งผลให้กรุงเทพมหานครกลายเป็นเมืองในฝันของแรงงานในทุกยุคสมัย ที่ผู้คนต่างหมั่นเวียนเข้ามาในพื้นที่เพื่อแสวงหาโอกาส ทางเลือก เพื่อหวังให้ตัวเองและครอบครัวมีทางรอดที่ดีกว่าที่เป็นอยู่ แต่ทว่าการเข้ามาเป็นแรงงานในเมือง กลับไม่ได้หมายความว่า ทุกคนจะมีความมั่นคงจากงานที่ทำและมีรายได้สูงดังที่ใจหวัง เนื่องจากอาชีพที่นายจ้างสามารถให้สวัสดิการดังกล่าวนี้ได้ ก็มักถูกคาดหวังในศักยภาพและความสามารถจากลูกจ้างเช่นเดียวกัน ส่งผลให้อาชีพที่มีความมั่นคงและรายได้สูง ถูกพ่วงมากับเรื่องของคุณสมบัติทั้งวุฒิการศึกษา ความสามารถเฉพาะตำแหน่ง และความต้องการของนายจ้าง เช่น อายุ เพศ และสถานภาพ เข้ามาเป็นตัวแปรสำคัญร่วมด้วย

ดังนั้น เมื่อทุกสิ่งไม่ได้เป็นดังที่ใจคิดและวาดฝันไว้ เพราะคุณสมบัติที่ตนมีไม่เพียงพอ จึงเบียดขับให้กลุ่มแรงงานรับจ้างต้องจำยอมเป็นเพียงแรงงานที่ไม่มีความมั่นคง เพียงเพื่อให้ตนสามารถที่จะยังคงมีช่องทางในการหารายได้บนพื้นที่เมือง ดังเช่น กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ ที่พวกเขาขอเพียงว่างานที่ทำจะเป็นงานอะไรก็ได้ ขอเพียงให้มีรายได้ก็พอแล้ว โดยพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ได้ศึกษาส่วนใหญ่ก่อนที่จะมาประกอบอาชีพในปัจจุบัน พวกเขาผ่านการขายแรงงานเพื่อแลกค่าแรงมาแล้วในหลายอาชีพ และหลายคนสะท้อนว่า อาชีพที่พวกเขา กำลังทำอยู่อาจไม่ใช่อาชีพสุดท้ายของการเป็นแรงงานรับจ้างในพื้นที่เมืองแห่งนี้

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ จึงมีความหลากหลายทางอาชีพและรูปแบบการทำงาน ซึ่งมีทั้งแรงงานรับจ้างที่มีนายจ้างเป็นคนจ่ายค่าแรงเป็นหลัก และแรงงานรับจ้างที่จะได้รับค่าแรงเมื่อมีคนมาใช้บริการ เช่น กรณี “น้ำหนู” (นามสมมติ) อาชีพ แม่บ้านอะพาร์ตเมนต์ อายุ 52 ปี เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่จังหวัดพะเยา ด้วยการศึกษที่จบเพียงชั้นประถมศึกษาและเข้ามาหางานขณะที่ตนอายุประมาณ 40 ปี ทำให้ตัวเลือกของงานที่จะสมัครได้ค่อนข้างจำกัด ซึ่งอาชีพที่น้ำหนูกำลังเรียนอยู่แค่การเป็นลูกจ้างในร้านอาหารและคนรับจ้างทำความสะอาดอย่างเช่นในปัจจุบัน โดยค่าแรงที่ได้รับตอนนี้ ถูกคิดคำนวณแบบรายวัน คือวันละ 417 บาท ซึ่งนายจ้างจะจ่ายเป็นรอบละ 10 วัน ตามวันทำงานจริง เริ่มตั้งแต่ 08.30 – 16.30 น. และ กรณี “ลุงสม” (นามสมมติ) อาชีพขับแท็กซี่ อายุ 67 ปี จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่จังหวัดร้อยเอ็ด ที่ได้เข้ามาหางานทำขณะที่ตนอายุประมาณ 30 ปี โดยเป็นการเข้ามาด้วยความหวังว่าเมือง จะพอมีแหล่งสร้างรายได้ให้ตนเอง ซึ่งก่อนมาประกอบอาชีพขับแท็กซี่ ลุงสมทำมาหลากหลายอาชีพ ทั้งการเป็นช่างซ่อมอยู่ที่ร้านซ่อมรถ เป็นพนักงานเก็บเงินที่จอดรถ และเป็นคนขับรถส่งสินค้า แล้วจึงผันตัวเองมาเป็นคนขับแท็กซี่ เพราะเครือข่ายแนะนำแหล่งเช่ารถแท็กซี่ โดยทุกวันลุงสมเริ่มขับแท็กซี่ตั้งแต่เวลา 07.00 – 20.00 น. รายได้ที่ผ่านมือเฉลี่ยประมาณวันละ 1,500 - 2,000 บาท ซึ่งรายได้ดังกล่าวยังไม่หักค่าเช่ารถที่ต้องจ่ายวันละ 800 บาท และค่าเติมแก๊สประมาณวันละ 200 - 300 บาท

ด้วยเหตุของความหลากหลายในอาชีพของกลุ่มตัวอย่าง และการไม่เลือกจำกัดลักษณะงานที่พวกเขาสามารถทำได้ เพราะต่างกล่าวว่าทำได้ทุกงานที่ทำให้ตนมีรายได้ ผู้วิจัยจึงเรียกกลุ่มแรงงานที่ได้ศึกษาในครั้งนี้ว่า “กลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไป” และถึงแม้ว่าจะมีความแตกต่างด้านอาชีพของกลุ่มตัวอย่าง แต่สิ่งที่คล้ายกันในแต่ละอาชีพคือ ความไม่มั่นคงจากการประกอบอาชีพ ที่แม้ในกลุ่มที่มีนายจ้างเป็นผู้จ่ายค่าแรงก็ตาม เพราะเขาเหล่านั้นไม่มีสัญญาจ้างงาน

ที่เป็นลายลักษณ์อักษร มีเพียงการจ้างงานที่เป็นเพียงการจ้างงานแบบปากเปล่า จึงส่งผลให้งานและรายได้ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายใต้ความพึงพอใจของนายจ้าง มากกว่าความรับผิดชอบที่นายจ้างต้องมีแก่พวกเขา แม้บางคนจะทำงานกับ นายจ้างคนเดิมมาเป็นระยะเวลาเกือบ 10 ปี ก็อยู่บนความไม่แน่นอนว่าจะถูกเลิกจ้างวันไหน

กลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไป จึงกลายเป็นกลุ่มที่ขาดความมั่นคงจากงานที่ทำ ซึ่งมีผลโดยตรงต่อเรื่องรายได้ เพราะหากวันใดที่พวกเขาเจ็บป่วยหรือมีธุระ ทำให้วันนั้นไม่ได้ทำงาน วันนั้นก็จะได้ค่าแรงหรือไม่มีรายได้ โดยความไม่สม่ำเสมอของรายได้นี้ จึงเป็นส่วนสำคัญที่สร้างความประหลาดใจแก่พวกเขา ในการดำรงชีพบนพื้นที่เมือง เพราะการดำรงชีวิตและการอาศัยอยู่ในเมืองล้วนเต็มไปด้วยค่าใช้จ่าย จนทำให้ความตั้งใจแรกที่พวกเขาต่างมุ่งหวังว่าเมืองจะเป็นพื้นที่สร้างรายได้ เพื่อนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดี กลับกลายเป็นว่าเมืองคือพื้นที่สร้างความเสี่ยงและความประหลาดใจแก่พวกเขาแทน และการศึกษาครั้งนี้ได้หยิบยกเรื่องอาหารมาเป็นเครื่องมือในเรื่องการนำเสนอให้เห็นถึงความประหลาดใจที่พวกเขาต้องเผชิญ เพราะมองเห็นว่า อาหารเป็นสิ่งที่มีความสิ้นเปลืองและยืดหยุ่น ส่งผลให้แม้กลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไปจะพยายามปรับเปลี่ยนตนเอง ทั้งด้วยการจำกัดอาหารในแง่คุณภาพและปริมาณ หรือการเปลี่ยนแปลงประเภทอาหารจากที่เคยกิน ให้สอดคล้องกับอาหารที่ขายอยู่รอบตัว และทุกการกินและการเลือกซื้ออาหารมีเพียงสิ่งเดียวที่คำนึงเป็นหัวใจหลักที่สำคัญ คือต้องราคาถูกและมีความคุ้มค่าในด้านปริมาณควบคู่ด้วย เพียงเพื่อให้ยังคงมีเงินไว้ใช้จ่ายด้านความเป็นอยู่ส่วนอื่น แต่กระนั้นค่าใช้จ่ายเหล่านี้ ก็ยังมีสัดส่วนที่สูงเมื่อเทียบกับรายได้ที่พวกเขาหาได้

การทำความเข้าใจเมือง ผ่านสภาวะความประหลาดทางอาหารของกลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไปที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์ที่จะนำอาหารเข้ามาทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญ ที่จะช่วยตอกย้ำให้เห็นถึงความประหลาด

ทางเศรษฐกิจที่พวกเขาต้องเผชิญในพื้นที่เมืองอย่างไม่มีที่สิ้นสุด อีกทั้งยังช่วยให้เห็นภาพของบริบทความเป็นเมืองและสถานะของความเปราะบาง จากวิถีชีวิตและการจัดการด้านอาหาร ซึ่งจะเป็นข้อมูลสำคัญที่ช่วยขยายให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างเมืองกับเศรษฐกิจที่ยึดโยงกันอย่างเหนียวแน่น จนนำไปสู่ความเปราะบางต่อผู้คนที่อยู่อาศัยในพื้นที่ที่ต้องเผชิญความเสี่ยงที่มาพร้อมกับการดำเนินชีวิตและการบริโภคของพวกเขาในทุกวัน

2. แนวคิดและงานวิจัยที่ใช้เป็นฐานในการศึกษา

การศึกษารั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิดเรื่องเมือง (urbanity) แนวคิดเรื่องความเปราะบาง (precarity) และการทบทวนเชิงประเด็นของสถานการณ์อาหารบนพื้นที่เมืองร่วมด้วย ร่วมกับแนวคิดเรื่องความมั่นคงทางอาหาร (food security) เพื่อมาเป็นฐานในการสร้างกรอบแนวทางทำความเข้าใจเรื่อง 3 ประเด็นหลักที่สัมพันธ์และเกี่ยวข้องกัน ระหว่าง “เมือง” “คน” และ “อาหาร” เพื่อช่วยให้เห็นถึงสถานการณ์ และคุณลักษณะบางประการที่ซ้อนทับกันอยู่ของทั้ง 3 สิ่งนี้ และนำไปสู่การวิเคราะห์สถานการณ์ความเสี่ยง ข้อจำกัด รวมถึงปัจจัยอื่นที่กลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไปต้องเผชิญในการดำรงชีวิตพื้นที่เมือง

ผู้วิจัยหยิบยกแนวคิดการศึกษาเรื่องเมืองมาวิเคราะห์ ทำให้ผู้วิจัยได้เห็นว่า กรุงเทพฯ คือพื้นที่นี้เวศที่มีความวุ่นวายของตัวแปรต่าง ๆ ทั้งสิ่งมีชีวิต (human) และไม่มีชีวิต (non-human) ในพื้นที่เดียวกัน ทั้งในรูปแบบของการเชื่อมโยง เกาะเกี่ยวหรือในรูปแบบของการอยู่อย่างอิสระ ไม่เกี่ยวข้องกันเลยก็ได้ ซึ่งการทบทวนแนวคิดเรื่องเมืองช่วยทำให้นักวิจัยตระหนักได้ว่า การศึกษาเรื่องเมืองไม่ควรละเลยที่จะศึกษาทั้งในเชิงรูปธรรม กล่าวคือ ไม่ควรเน้นศึกษาในเรื่องพื้นที่ทางกายภาพหรือการอยู่อาศัยของผู้คนเพียงด้านเดียว แต่ควรที่จะศึกษาถึงภาวะของเมืองในเชิงนามธรรมทั้งด้านความเป็นเมืองและกระบวนการกลายเป็นเมือง เพื่อให้เห็นถึงสภาพปัญหาในพื้นที่เมืองร่วมด้วย (Gold, 2002)

สอดคล้องกับการทบทวนแนวคิดเรื่องเมืองที่ผ่านมา ซึ่งพบว่า แม้การศึกษาเรื่องเมืองจะขยายตัวขึ้นทั้งในทางทฤษฎีและงานศึกษากาคนาม แต่กลับยังไม่มีขอบเขตของทฤษฎีและแนวคิดที่จะนำมาช่วยอธิบายให้เห็นภาพได้ชัดเจนนัก เพราะในทางปฏิบัติของการศึกษาเรื่องเมือง ยังคงเป็นเรื่องยากที่จะแยกขาดและหีบเพียงองค์ประกอบในมิติใดมิติหนึ่งขึ้นมาศึกษา โดยขาดการมองถึงภาพรวมที่ส่งผลต่อกันในส่วนอื่นได้ (Harding & Blokland, 2014)

ด้วยเหตุนี้ เมือง จึงกลายเป็นสนามที่ได้รับความสนใจ ท่าท่าย โดยเฉพาะในการศึกษาทางสังคมวิทยา ที่มีความพยายามที่จะศึกษาและอธิบายบริบทของสังคมเมืองในมุมมองที่กว้างและไม่ยึดติดความเป็นเมืองไว้กับขนาดพื้นที่เพียงด้านเดียว แต่รวมไปถึงการศึกษาเมืองอย่างไม่ละเลยวิถีชีวิตของผู้คนที่เป็นส่วนสำคัญในการสะท้อนให้เห็นถึงภาพของเมืองอีกมิติหนึ่งควบคู่ไปด้วย โดยการทบทวนแนวคิดเรื่องเมือง ได้สะท้อนให้เห็นว่างานศึกษาเรื่องเมือง โดยเฉพาะด้านผลกระทบจากการกลายเป็นเมืองหรือปัญหาในพื้นที่เมือง มักมีการนำประเด็นเรื่องเศรษฐกิจเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการอธิบายอยู่บ่อยครั้ง เช่น งานศึกษาของ Fainstein & Campbell (2011) นักวิชาการเรื่องเมือง ที่ศึกษาเมือง โดยให้ความสำคัญกับปัจจัยทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการเมือง ว่าทุกส่วนต่างมีความเกี่ยวข้องในการสร้างรูปแบบพื้นที่ร่วมสมัยภายในเมือง แต่อย่างไรก็ตามการใช้ประโยชน์ในพื้นที่แต่ละเมือง ย่อมมีความแตกต่างกันในแต่ละประเทศบ้าง เพราะขึ้นอยู่กับความเข้มงวดของกฎระเบียบและรสนิยมของผู้บริโภคควบคู่กัน นอกจากนั้น ยังพบถึงการศึกษาเมืองของนักวิชาการหลายคนที่ได้หยิบยกโครงสร้างทางเศรษฐกิจ เข้ามาอธิบายให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่เมือง เช่นในการศึกษาเรื่องเมืองของ Van Diepen & Musterd (2009) กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงที่สร้างผลกระทบต่อวิถีชีวิตของผู้คนอย่างไม่เคยมีมาก่อน ตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา ตรงกับยุคแห่งการปฏิวัติอุตสาหกรรมโดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ รวมไปถึงการเกิดขึ้นของระบบเศรษฐกิจ

ตลาด ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการไปอิงกับระบบการเงินที่เป็นมาตรฐานกลาง ซึ่งต่างจากเดิมที่ใช้วิธีการแลกเปลี่ยนสิ่งของตามตกลงและแม้แต่แรงงานจากกำลังของคน ก็กลายเป็นสินค้าสร้างรายได้เพื่อแลกกับเงินได้ ส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจตลาดกลายเป็นเรื่องที่ใกล้ชิดกับผู้คนมากขึ้น เมืองจึงกลายเป็นพื้นที่ที่เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจและบริการที่หลากหลาย ดึงดูดผู้คนให้เข้ามาสร้างความเป็นเมืองในพื้นที่มากขึ้น ดังนั้น เมืองและผู้คนจึงต่างพึ่งพากันและมีความเชื่อมโยงซึ่งกัน จากการเข้าสู่การเป็นแรงงานเป็นไปเพื่อประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจ เพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้แก่ตนเอง เพราะความมั่นคงจะนำมาซึ่งอำนาจในการดำเนินชีวิต

จากข้อมูลข้างต้นที่กล่าวมานั้น ดูเหมือนว่าแม่เมือง จะเป็นพื้นที่ที่ถูกสร้างเพื่อตอบสนองกระบวนการพัฒนาและความทันสมัยเป็นหลัก และกลายเป็นพื้นที่ในอุดมคติในการเป็นพื้นที่สร้างงาน สร้างโอกาส ผ่านอาชีพให้แก่ผู้คน และนำไปสู่การหลั่งไหลและย้ายถิ่นเข้ามาในเมือง เพื่อหวังจะมีอาชีพและรายได้ที่มั่นคง ซึ่งล้วนเป็นไปเพื่อตอบสนองโครงสร้างทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ แต่กลับไม่ใช่ทุกคนที่จะมีความมั่นคงขึ้นจากงานที่ทำเสมอไป เนื่องจากตำแหน่งงานตามลักษณะอาชีพล้วนมีข้อจำกัดที่แตกต่างกัน เช่น ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไป สะท้อนให้เห็นถึงเงื่อนไขบางประการที่นายจ้างกำหนดไว้ กล่าวคือ งานบางประเภทมีเงื่อนไข ด้วยการประเมินผ่านวุฒิการศึกษา หรืองานบางประเภทให้คุณค่ากับเรื่องเพศเป็นสำคัญตั้งแต่การคัดเลือก ตำแหน่งงาน และเรื่องค่าแรง ส่งผลให้คนที่ขาดคุณสมบัติ ต้องจ่ายอ้อมเป็นแรงงานที่ไม่มีหลักประกันทางสังคมและไม่มีความมั่นคงจากการงานที่ทำ แรงงานกลุ่มนี้จึงมีแนวโน้มที่จะประสบปัญหาเรื่องค่าตอบแทนและความไม่เสมอภาคของรายได้เป็นอย่างยิ่ง

ด้วยเหตุดังกล่าวนี้นักวิจัยจึงหยิบยกแนวคิดความเปราะบาง เข้ามาเป็นหนึ่งในฐานแนวทางในการศึกษาเรื่องนี้ เพราะแนวคิดความเปราะบาง มักถูก

นำมาศึกษาปัญหาความไม่มั่นคงของแรงงานเป็นหลัก เพื่อสะท้อนความเสี่ยงที่เกิดจากผลกระทบของรายได้ ที่เป็นปัจจัยสำคัญในการยังชีพ แนวคิดความเปราะบาง จึงเป็นมุมมองที่ท้าทาย “มิติความก้าวหน้า” และ “การพัฒนา” ในทุกระดับ และถูกนำมาศึกษาสถานการณ์ที่บุคคลตกอยู่ในภาวะความเสี่ยงหรือไม่มั่นคงกับสิ่งที่เผชิญอยู่ (Lloyd, 2015; Kasmir, 2018) เพื่อที่จะสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะเงื่อนไข ช่องโหว่ รวมถึงจุดเสี่ยง ว่ามีสิ่งใดเป็นเหตุปัจจัยสร้างความไม่มั่นคงให้กับกลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไปที่อยู่อาศัยในพื้นที่เมือง ซึ่งหากทราบถึงเหตุปัจจัยดังกล่าว ข้อค้นพบที่จะได้อาจมีส่วนในการจำกัดขอบเขตความเสี่ยงที่เกิดขึ้นได้ โดยเฉพาะในด้านการบริโภคที่เป็นเรื่องใกล้ตัว

การนำแนวคิดความเปราะบางเข้ามาเป็นหนึ่งในเครื่องมือ ช่วยทำให้ได้เห็นถึงมุมมองข้อจำกัดในการศึกษาเรื่องเมือง ผ่านอาหาร เพราะคนเมืองที่มีวิถีชีวิตที่ซับซ้อน ดังนั้น เราจึงไม่สามารถทำความเข้าใจเพียงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับอาหารในแง่ของการกินอยู่ในวิถีประจำวันเพียงเท่านั้น แต่หมายรวมไปถึง เราต้องทำความเข้าใจไปถึงสิ่งที่เขาเหล่านั้นกิน วิธีการและเหตุผล การตัดสินใจที่จะกิน การจัดเตรียมอาหาร แหล่งวัตถุดิบและช่องทางการเข้าถึงอาหารที่กินเพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างอาหารกับคนภายใต้ สภาพแวดล้อมของความเป็นเมืองร่วมด้วย เพราะปฏิเสธไม่ได้ว่าเมืองมีส่วนสำคัญที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการกินอาหารของแต่ละบุคคลให้มีความแตกต่างกันออกไปตามสถานะชนชั้นและวิถีการดำเนินชีวิตบนพื้นที่แห่งนี้

แนวคิดความเปราะบางมีส่วนสำคัญที่เข้ามาสร้างความเข้าใจต่อสถานการณ์ความไม่มั่นคงและความเสี่ยงของกลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไปในการศึกษาครั้งนี้ได้เป็นอย่างดี เพราะเป็นแนวคิดที่มักถูกหยิบยกขึ้นมาเพื่ออธิบายสถานการณ์ความเปราะบางหรือความไม่มั่นคงของมนุษย์ ที่มีผลมาจากเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และทุนนิยมเป็นหลัก เพื่อสะท้อนข้อจำกัดเงื่อนไข นำไปสู่การแก้ปัญหาความเสี่ยงที่เกิดขึ้นในชีวิต (Ridout & Schneider, 2012)

อีกทั้ง ยังถูกใช้เพื่อศึกษาความแตกต่างของสภาพแวดล้อมภายใต้เงื่อนไขต่าง ๆ ที่สำคัญในวิถีชีวิตของผู้คน เพื่ออธิบายความไม่แน่นอนและช่องว่างที่อยู่ระหว่างปรากฏการณ์นั้น ซึ่งความไม่แน่นอนไม่ใช่สิ่งที่เห็นได้ในเชิงประจักษ์ แต่เป็นการนำมาเพื่อช่วยสนับสนุนว่า ผู้คนมีความเสี่ยงหรือขาดเสถียรภาพมากน้อยเพียงใด (della Porta, Hänninen, Siisiäinen, & Silvasti, 2015) ในสภาพแวดล้อมของเมืองที่พวกเขาต้องเผชิญกับการทำงานและการดำรงชีวิตที่ไม่มั่นคง จากสภาพเศรษฐกิจในแต่ละวันที่ไม่อาจคาดการณ์ได้ เนื่องจากเป็นกลุ่มแรงงานที่ถูกจ้างเพื่อทำงานในหน่วยงานหนึ่ง ๆ หรืออาจเป็นคนทำงานอยู่ในโรงงานขนาดเล็ก การจ้างงาน เป็นการว่าจ้างโดยตรงหรือจ้างผ่านนายหน้าจัดหางาน ซึ่งการจ้างงานในรูปแบบดังกล่าว ส่วนใหญ่ไม่มีสัญญาจ้างที่ชัดเจนและไม่มีสวัสดิการคุ้มครองจากผู้จ้าง จนกลายความเสี่ยงในชีวิต เงื่อนไข ข้อจำกัดที่ต้องเผชิญเพื่อแลกกับการมีงานทำ เพื่อการยังชีพ ในยุคที่รายได้เป็นปัจจัยหลักในการดำรงชีพให้อยู่รอดในแต่ละวัน (Concessioniprecarie, 2011)

อย่างไรก็ตาม แม้งานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดความเปราะบาง มักจะถูกนำมาศึกษาอธิบายปัญหาความไม่มั่นคงเกี่ยวกับเรื่องแรงงานเป็นหลัก แต่ภายใต้สถานการณ์ของแรงงานที่ต้องเผชิญเงื่อนไขและความเปราะบางนั้น แนวคิดนี้ยังถูกนำมาอธิบายสถานการณ์ของกลุ่มแรงงาน เชื่อมโยงกับการดำรงชีวิตในมิติต่าง ๆ เช่น การศึกษาของ Laurence et al. (2017) ศึกษาเรื่อง Food insecurity and health status in deprived populations ได้หยิบยกแนวคิดความเปราะบาง มาเป็นส่วนหนึ่งในการศึกษามิตติด้านการบริโภคในกลุ่มผู้มีรายได้น้อยในฝรั่งเศส ซึ่งผลการศึกษาพบว่า รายได้เป็นส่วนสำคัญหลัก ที่ส่งผลต่อประเด็นเรื่องอาหารและโภชนาการในกลุ่มผู้มีรายได้น้อย ซึ่งถือเป็นกลุ่มเสี่ยงในสังคมหนึ่งกลุ่มที่ขาดความมั่นคงในชีวิตทุกด้าน จึงทำให้ไม่สามารถมีอาหารหรือเข้าถึงอาหารที่ดีและมีคุณภาพได้ ด้วยเหตุนี้ กลุ่มผู้มีรายได้น้อย จึงเป็นกลุ่ม

ที่ตกอยู่ในภาวะเสี่ยงที่จะเผชิญต่อความหิวโหย ขาดสารอาหาร มากกว่าคนกลุ่มอื่นในสังคม

จากการทบทวนแนวคิดเรื่องเมืองและแนวคิดเรื่องความเปราะบางในข้างต้น ช่วยสะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไป คือกลุ่มคนที่มีความเปราะบางทางเศรษฐกิจที่วิถีชีวิตของพวกเขากำลังสั่นคลอนเป็นอย่างมากบนพื้นที่เมือง ที่ทุกสิ่งล้วนมีมูลค่าให้ต้องจ่ายโดยเฉพาะค่าใช้จ่ายด้านอาหาร เพราะถึงแม้ว่าพื้นที่เมืองจะมีระบบอาหารที่มีศักยภาพในด้านปริมาณและความหลากหลายของอาหาร

แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าเมืองมีความมั่นคงทางอาหาร เพราะความมั่นคงทางอาหาร มีความหมายครอบคลุมที่มากกว่าเรื่องการมีอาหารเพียงพอ (food availability) แต่รวมไปถึงเรื่องความสามารถในการเข้าถึงอาหาร (food access) ซึ่งสำหรับพื้นที่เมืองที่การได้มาซึ่งอาหารขึ้นอยู่กับอำนาจทางเศรษฐกิจของผู้ซื้อเป็นสำคัญ ด้วยเหตุนี้ พื้นที่เมืองจึงยังเป็นพื้นที่ขาดเสถียรภาพด้านอาหาร (food stability) เพราะแม้เมืองจะเป็นพื้นที่ที่มีระบบอาหารที่มีศักยภาพ สามารถเข้าถึงได้ตลอดเวลาตามต้องการ แต่การเข้าถึงอาหารที่ต้องพึ่งพาปัจจัยเศรษฐกิจเป็นหลัก ก็ทำให้กันก็เป็นพื้นที่แห่งนี้ สร้างความเสี่ยงในด้านอาหารให้แก่ผู้คนได้ อีกทั้ง อาหารที่ซื้อควรเป็นประโยชน์ (food utilization) ตอบสนองต่อความต้องการและสุขภาพ รวมไปถึงมีความสะอาดถูกสุขลักษณะร่วมด้วย ซึ่งการเข้าถึงอาหารที่ดีและมีคุณภาพ มักถูกกีดกันด้วยราคา จึงกลายเป็นข้อจำกัดของผู้ที่มีกำลังซื้อต่ำ ทำให้เรื่องอาหารกลายเป็นปัญหาและความท้าทายบนพื้นที่เมืองอย่างชัดเจน (FAO, 2019)

นอกจากนี้ จากการทบทวนสถานการณ์อาหารในพื้นที่เมือง พบว่าพิริยะ ผลพิรุฬห์ (Pholphirul, 2023) ได้กล่าวถึงความมั่นคงทางอาหารสำหรับคนเมืองว่า การขาดแคลนด้านอาหารมีโอกาสเกิดขึ้นกับประชากรในเขตเมืองมากกว่าในชนบท โดยสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากความไม่มั่นคงของการจ้างงานของ

แรงงานในเขตเมืองและต้นทุนค่าครองชีพของประชากรในเขตเมือง กล่าวคือ แม้เมืองจะเจริญเติบโตขึ้นทำให้เกิดการจ้างงานที่สูงขึ้น แต่หากเป็นการจ้างงานนอกระบบ (informal sector) ผู้ถูกจ้างย่อมจะมีปัจจัยแปรผันต่าง ๆ เกิดขึ้นมากกว่า ทั้งที่เกิดจากความไม่มั่นคงในรายได้ ไม่มีสวัสดิการทางสังคมที่เพียงพอ หรืออาจถูกกดค่าแรงจากนายจ้างร่วมด้วย ประกอบกับการอยู่อาศัยภายในเมือง ส่งผลให้มีต้นทุนค่าครองชีพสูงทั้งด้านอาหารและด้านสาธารณูปโภคที่สูงกว่าในชนบท

ขณะที่ นิพัทธ์ชนก นาจพินิจ (Najpinij, 2021) กล่าวถึงสถานการณ์อาหารในพื้นที่เมืองว่าการเพิ่มขึ้นของประชากรในพื้นที่เมือง ยื่อนำมาซึ่งการบริโภคเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้การผลิตอาหารต้องเพิ่มสูงขึ้น จนอาจเกิดวิกฤติด้านความมั่นคงทางอาหารในอนาคต อีกทั้ง โดยพื้นที่อาหารกับสถานการณ์ในปัจจุบัน (food space) นอกจากเดิมที่อาหารจะช่วยสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรม และความเชื่อผ่านพฤติกรรมกรรมการบริโภคและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับอาหาร ในสถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด 19 ที่ผ่านมา อาหารยังสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงเมืองในหลายมิติ โดยเฉพาะด้านพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารของผู้คนที่ปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น รวมไปถึงร้านค้าที่ทำหน้าที่กระจายอาหารสู่ผู้บริโภคก็มีการปรับเปลี่ยนปรับตัวเชิงพื้นที่และบริการเพื่อให้ตอบรับกับพฤติกรรมของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปเพื่อให้ตนเองสามารถอยู่รอดได้ในวิกฤติการณ์ปัจจุบัน

โดยการศึกษาครั้งนี้ การติดตามทำความเข้าใจสถานการณ์ของอาหารในแง่ของการไหลเวียนของวัตถุ (material flows) กับผู้คนในเมือง จะทำให้เห็นภาพของบริบทความเป็นเมืองและสภาวะของความเปราะบางดังกล่าวได้ เพราะบริบทของเมืองนอกจากจะเป็นพื้นที่ศูนย์กลางที่รวมการพัฒนาและความเจริญก้าวหน้าในทุกด้าน เมืองยังมีบริบทเป็นพื้นที่ศูนย์กลางอาหารขนาดใหญ่ ที่มาจากการผลิตของเกษตรกร นายทุนทางการเกษตรขนาดใหญ่ และมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอุตสาหกรรมอาหารร่วมด้วย โดยปริมาณและความหลากหลาย

ของอาหาร ส่งผลให้คนเมืองดูเหมือนจะมีทางเลือกของอาหารที่มากขึ้นขณะที่เมืองไม่ได้อยู่ในตำแหน่งพื้นที่ผลิตและผู้ผลิต แต่อยู่ในตำแหน่งปลายสายพานที่มีหน้าที่เป็นผู้ซื้ออาหารเพื่อบริโภคเป็นหลัก ด้วยเหตุนี้ คนเมืองตกอยู่ในสถานะเป็นกลุ่มเสี่ยงที่ต้องเผชิญกับความเปราะบางจากความไม่แน่นอนในเรื่องอาหารเช่นเรื่องความผันผวนของราคาอาหารและความไม่ปลอดภัยของอาหาร และหากทบทวนสถานการณ์อาหารในพื้นที่เมืองอย่างแท้จริง เมืองที่มีระบบอาหารที่แข็งแกร่งอย่างกรุงเทพฯ ถือว่าขาดเสถียรภาพหรือไม่? เพราะ หากมองสถานการณ์อาหาร ด้านระดับมหภาค (macro) ในเชิงปริมาณของผลผลิตอาหารภายในประเทศ ประเทศไทยเป็นประเทศที่น่าจะต้องมีความกังวลมากนัก เพราะประเทศไทยเป็นประเทศที่มีทรัพยากรการผลิตอุดมสมบูรณ์และหลากหลายสามารถผลิตอาหารทั้งพืช ประมงและปศุสัตว์ให้เพียงพอสำหรับการบริโภคภายในประเทศ (Ministry of Agriculture and Cooperatives, 2017) อีกทั้ง ด้วยความพยายามที่จะเป็นครัวโลก (kitchen of the world) จึงมีการส่งเสริมอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับอาหารรวมถึงผลิตภัณฑ์อาหารแปรรูปเพื่อส่งออกมาตลอดระยะเวลาหลายปี ที่ผ่านมา ซึ่งในปี พ.ศ. 2563 แม้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด 19 จะเป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อ การส่งออกอาหาร แต่ประเทศไทยก็ยังคงอยู่ในอันดับที่ 13 จากปี พ.ศ. 2562 ที่อยู่ในอันดับที่ 11 ของประเทศ ผู้ส่งออกอาหารของโลก Thansettakij (2021) แต่หากมองในระดับจุลภาค (micro) ในแง่ของครัวเรือนและบุคคล ที่มองไปถึงประเด็นเรื่องคุณภาพ ความปลอดภัยและโภชนาการของอาหาร ก็เห็นถึงสถานการณ์ด้านอาหารและโภชนาการของประเทศไทย ว่าแท้จริงแล้วผู้คนในประเทศไม่ได้มีเสถียรภาพที่มั่นคงมากนักในเรื่องอาหาร

รวมถึง ผลการทบทวนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ผ่านมาจนถึงฉบับปัจจุบัน ได้สะท้อนความพยายามและการแก้ไขปัญหาในมิติต่าง ๆ ของภาครัฐ ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม สภาพและการเปลี่ยนแปลงด้านประชากร

ด้านการศึกษา รวมไปถึงสถานการณ์ด้านอาหาร แต่ก็ยังไม่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างเด็ดขาด (Office of the National Economic and Social Development Council, 2017) โดยเฉพาะในกลุ่มคนที่มีรายได้ไม่มั่นคงที่อยู่อาศัยในพื้นที่เมือง เพราะนอกจากปัจจัยด้านเศรษฐกิจจะเป็นการหลักที่ได้สร้างเงื่อนไขและข้อจำกัดให้แก่พวกเขา ผ่านการอยู่ภายใต้บริบทของความเป็นเมืองที่มีส่วนร่วมในการสร้างความเปราะบางนี้ให้เกิดขึ้นด้วยเช่นกัน ซึ่งความแตกต่างของผลกระทบจะมากหรือน้อยนั้น ขึ้นอยู่กับภูมิคุ้มกันและความสามารถในการรับมือของบุคคล ที่เกิดจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม ค่านิยม และวัฒนธรรมของคน ๆ นั้นร่วมด้วย

ดังนั้น การนำแนวคิดเรื่องเมือง แนวคิดเรื่องความเปราะบาง และการทบทวนเชิงประเด็นของสถานการณ์อาหารบนพื้นที่เมืองร่วมด้วย ร่วมกับแนวคิดเรื่องความมั่นคงทางอาหาร (food security) มาเป็นเครื่องมือสำคัญในการศึกษาครั้งนี้ จึงเป็นส่วนสำคัญที่จะสะท้อนให้เห็นถึงมุมมองและข้อจำกัดของกลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไป ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่ขาดความมั่นคงทางเศรษฐกิจว่าภายใต้การอยู่อาศัยในพื้นที่เมืองด้วยการต้องเผชิญกับความเปราะบางทางอาหาร สามารถนำกลับมาสู่การทำความเข้าใจเมืองได้อย่างไรบ้าง ซึ่งจะได้นำเสนอข้อมูลในส่วนของผลการศึกษาและการอภิปรายผลการศึกษา และสรุปผลการศึกษาในส่วนต่อไป

3. วิธีการศึกษา

การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative Research) การเก็บข้อมูลภาคสนาม แบบพหุกรณีศึกษาหลายพื้นที่ (multisite studies) โดยมีกลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไป เป็นหนึ่งในกลุ่มตัวอย่างของการศึกษา ที่มีส่วนสำคัญที่จะสะท้อนให้เห็นสถานการณ์อาหารของคนที่ยังมีชีวิตอยู่บนพื้นที่ทางเศรษฐกิจที่มีความไม่มั่นคง ภายใต้ความเป็นเมืองในสังคมสมัยใหม่ (modern urbanity) มีสภาวะเปราะบางที่หลากหลาย โดยความเปราะบางดังกล่าว เกิดจากบริบท

ของความเป็นเมือง ที่ดำรงซ้อนทับกันอยู่ในหลายมิติ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ใช้แนวการสัมภาษณ์เป็นคำถามปลายเปิด (semi-structure guideline) ได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรม การวิจัยในคน กลุ่มสหสถาบัน ชุดที่ 2 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย⁴ ร่วมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation) เพื่อให้เข้าใจวิถีชีวิตพฤติกรรม การบริโภค การเข้าถึงอาหาร ข้อจำกัดในแง่ต่าง ๆ รวมไปถึงความเสี่ยงของกลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไป ว่ามีปัจจัยใดบ้างที่เกี่ยวข้องและต้องเผชิญอยู่ โดยข้อมูลที่ได้ ผู้ศึกษาจะใช้การตีความจากข้อมูลและการสังเกตพฤติกรรมของคนที่ให้ข้อมูล และนำมาวิเคราะห์เพื่อให้เห็นถึงสถานการณ์ด้านอาหารที่คนเมืองต้องเผชิญ

สำหรับกลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไปที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ปัจจุบันล้วนกำลังทำงานและอาศัยอยู่ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีทั้งผู้คนดั้งเดิมที่อยู่อาศัย และผู้คนที่ย้ายถิ่นเข้ามาเพื่อทำงาน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) ผ่านการคัดเลือกของกลุ่มผู้สัมภาษณ์ (inclusion criteria) ซึ่งทุกคนต้องมีคุณสมบัติ คือ ไม่มีสัญญาการจ้างงาน ซึ่งเป็นกลุ่มการจ้างงานที่ไม่มั่นคง ขาดสวัสดิการและการคุ้มครองจากนายจ้าง เช่น กลุ่มคนทำงานก่อสร้าง ทำงานบ้าน ลูกจ้างในร้านขายอาหาร หรืองานรับจ้างอื่นตามแต่ภาระงาน จำนวน 20 คน ซึ่งจะทำหน้าที่เป็นตัวแทนสะท้อนถึงความเป็นเมืองในสังคมสมัยใหม่ ว่ามีส่วนสำคัญใดบ้างที่สร้างสภาวะเปราะบาง โดยเฉพาะความเปราะบางที่มีผลพวงมาจากมิติทางเศรษฐกิจ

จากแรงงานรับจ้างทั่วไป จำนวน 20 คน มีแรงงานจำนวน 16 คน เป็นแรงงานที่เคลื่อนย้ายมาจากต่างจังหวัด โดยสาเหตุหลักของการเข้ามาคือ

⁴ ที่ อว.64.2.2(จว.2)/0216/2565 โครงการวิจัยที่ 042/64 เรื่อง การทำความเข้าใจสภาวะเปราะบางของกรุงเทพมหานครผ่านอาหาร

เพื่อแสวงหารายได้จุนเจือตนเองและครอบครัวที่ตนจากมา และมีความคิดว่าเมืองจะมีงานที่สามารถสร้างรายได้ให้ตนเองได้ และเมืองคงจะมีทางเลือกที่ดีกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนั้น แต่เมื่อเข้ามาแล้วทุกสิ่งกลับไม่ได้เป็นไปตามที่คาดหวังเท่าไรนัก พวกเขาก็ยังไมเคิดที่จะหันหลังกลับไป อีกทั้งข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจะพบว่า กลุ่มตัวอย่างทุกคนในการศึกษาครั้งนี้ พวกเขาต่างรับรู้ว่าตนเองอยู่บนความไม่มั่นคงทางอาชีพและรายได้ ซึ่งพวกเขาต่างก็มีความกังวลใจต่อความไม่มั่นคงจากการใช้ชีวิตบนเงื่อนไขและข้อจำกัดภายใต้ปัจจัยเศรษฐกิจซึ่งสะท้อนผ่านเรื่องอาหารได้อย่างชัดเจนเช่นกัน เพราะการเข้าถึงอาหารที่ผูกติดกับเงื่อนไขและข้อจำกัดทางเศรษฐกิจ ส่งผลต่อการเลือกซื้ออาหารของกลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไป ดังผลการศึกษาดังนี้

4. ผลการศึกษาและการอภิปรายผลการศึกษา

“เมือง” เป็นพื้นที่พิเศษที่ถูกให้คุณค่า ทั้งจากการถูกทำให้เป็นพื้นที่ศูนย์กลาง ถูกประกอบสร้างให้พื้นที่มีความเจริญและเป็นแหล่งพื้นที่สร้างรายได้สำคัญแก่ผู้คน ส่งผลให้เมืองกลายเป็นพื้นที่สร้างโอกาส ทางเลือกและทางรอดในการดึงดูดผู้คนให้เข้ามาใช้ประโยชน์เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต แต่ขณะเดียวกันเมืองกลับเป็นพื้นที่สร้างความเปราะบางและหยิบยื่นความเสี่ยงให้แก่ผู้อยู่อาศัย หากเขาเหล่านั้นไม่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจที่ดีพอ เช่นในกลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไป ซึ่งได้สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างเมืองและเศรษฐกิจที่มีความซับซ้อน โดยแบ่งเป็น 3 ประเด็นดังนี้

4.1 เมือง: พื้นที่แห่งโอกาสและข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจที่กลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไปต้องเผชิญ

เมื่อทำความเข้าใจเมืองผ่านสภาวะความเปราะบางทางอาหารของกลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไปที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร พบว่า พวกเขาคือกลุ่มคนที่เปราะบางในด้านคุณภาพชีวิตแทบทุกด้าน ด้วยสาเหตุหลักที่มาจาก

ความไม่มั่นคงจากงานที่ทำ ที่เป็นตัวการสั่นคลอนสิ่งต่าง ๆ ตามมา ทั้งเรื่องรายได้และความไม่สม่ำเสมอของรายได้ที่มี แม้ทุกวันนี้กลุ่มตัวอย่างทุกคนจะมีงานทำและมีรายได้ แต่ด้วยค่าแรงที่ได้รับกลับมามีไม่มากพอและแทบไม่สมดุลกับรายจ่ายที่พวกเขาใช้ในแต่ละวันจากการอยู่อาศัยบนพื้นที่เมือง ส่งผลให้กลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไปทุกคนต่างตกอยู่กับความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจและกลายเป็นกลุ่มคนที่เมืองหยิบยื่นความเปราะบางให้ เพราะการใช้ชีวิตอยู่ในเมืองที่ทุกสิ่งล้วนมีมูลค่าที่ต้องจ่าย และแม้ว่ากลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไปมีรายได้เฉลี่ยหมุนเวียนต่อเดือนประมาณ 7,000 – 16,000 บาท แต่ก็ยังไม่เพียงพอให้พวกเขาสามารถดำรงชีวิตอยู่บนพื้นที่เมืองได้อย่างไม่กังวล เพราะความไม่แน่นอนและความไม่สม่ำเสมอในรายได้เหล่านี้ ดังนั้น พวกเขาจึงพยายามที่จะจัดการค่าใช้จ่ายในการดำเนินชีวิตให้มีส่วนน้อยที่สุด เพื่อที่จะประคับประคองการดำเนินชีวิตในพื้นที่เมืองของพวกเขาให้สามารถดำเนินต่อไปได้ แต่ทว่า การขาดเสถียรภาพทางการเงินที่รุนแรงนี้ จึงมีส่วนทำให้กลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไป ติดอยู่ในวังวนของความเปราะบางในมิติเศรษฐกิจที่เมืองหยิบยื่นให้อย่างไม่มีจุดสิ้นสุด จนนำไปสู่การสร้างเงื่อนไขและข้อจำกัดในปัจจัยพื้นฐานสำคัญใน 2 ด้านสำคัญ คือ ด้านที่อยู่อาศัยและด้านอาหาร ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญตามหลักปัจจัย 4 ของมนุษย์ ให้จำต้องกลายมาเป็นตัวเลือกลำดับแรกที่ต้องถูกจำกัดเพื่อควบคุมค่าใช้จ่าย ซึ่งเป็นความเปราะบางที่เห็นได้เชิงประจักษ์ ที่สะท้อนกระบวนการคิดและการปฏิบัติของพวกเขาในการใช้ชีวิตในพื้นที่เมืองอย่างเห็นได้ชัดเจน ดังนี้

4.1.1 ด้านที่อยู่อาศัย

กลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไปในการศึกษาค้างนี้ ทุกคนล้วนให้คุณค่ากับเมืองว่าเป็นเพียงพื้นที่แสวงหาโอกาสในการสร้างรายได้เพียงเท่านั้น โดยเฉพาะในกลุ่มคนที่ย้ายถิ่นเข้ามาเป็นแรงงานที่ท้ายที่สุด พวกเขายังมีความต้องการที่จะกลับไปยังถิ่นฐานที่จากมาเมื่อถึงเวลาที่พวกเขาคิดว่าเหมาะสม ด้วยเหตุนี้ การเลือกที่อยู่อาศัยสำหรับพวกเขาทุกคน รวมไปถึงกลุ่มคนในพื้นที่เดิม

ที่ต่างต้องเช่าที่อยู่อาศัยเช่นเดียวกัน จึงมีเพียงเงื่อนไขหลักประการเดียวที่คล้ายคลึงกัน นั่นคือ ต้องมีราคาถูกมากที่สุดเท่าที่จะหาได้ กลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไปจึงมีพื้นที่อยู่อาศัยจะจัดกระจายตามพื้นที่ชุมชนและตามตรอกซอกซอย ตามลักษณะของที่อยู่อาศัยในพื้นที่เมืองที่มีหลายรูปแบบและขึ้นอยู่กับวิธีการ ซึ่งทั้งบ้านเช่า ห้องเช่า ห้องพัก และหอพัก โดยค่าใช้จ่ายด้านที่พักอาศัยของกลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไปในการศึกษาคั้งนี้ เฉลี่ยราคาประมาณเดือนละ 1,800 – 2,500 บาท

ด้วยการเลือกที่พักบนข้อจำกัดของราคา กลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไปหลายคน ได้สะท้อนถึงความเสี่ยงที่พวกเขาต้องเผชิญจากการจำกัดค่าใช้จ่าย ในส่วนนี้ว่า พวกเขาต้องแลกมากับการที่ต้องเผชิญกับความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อม ทั้งที่มาจากความแออัดของลักษณะที่อยู่อาศัย กลิ่นน้ำเน่าเสีย ความไร้ระเบียบและความสกปรกของขยะ อีกทั้งในช่วงเวลากลางคืน ยังเป็นช่วงเวลาที่ต้องระมัดระวังตัว ทั้งระหว่างการเดินทางถึงที่พัก และแม้แต่ภายในที่พักเองก็ต้องระมัดระวังและไม่ประมาทในเรื่องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของตนเอง

เช่น กรณี “ลุงหมาน” (นามสมมติ) อายุ 55 ปี ถิ่นฐานเดิมมาจาก จังหวัดสุรินทร์ กล่าวถึงการเลือกที่พักอาศัยเป็นการเลือกจากราคาที่ถูกที่สุด เพราะวัตถุประสงค์หลักคือ เอาไว้เป็นเพียงพื้นที่ซุกหัวนอน ด้วยเหตุนี้ จึงไม่ต้องมีความสะดวกสบายอะไรมากนัก โดยลุงหมานได้ย้ายถิ่นเข้ามาพร้อมกับภรรยา และลูกชายอีก 1 คน ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2530 ปัจจุบันลูกชายย้ายออกไปอยู่กับภรรยาแล้ว ภายในครัวเรือนจึงเหลือเพียงลุงหมานกับภรรยาที่ช่วยกันทำมาหากินช่วยกัน ปัจจุบันลุงหมานประกอบอาชีพเป็นลูกจ้างร้านขายของชำ มีหน้าที่หลักคือ หยิบสินค้าตามสั่งของลูกค้า จัดเรียงสินค้า เติมน้ำสินค้าและยกถังสินค้าเวลามีรถมาส่งสินค้า ส่วนเวลาในการทำงานจะเริ่มตั้งแต่เวลา 07.00 – 18.00 น. ได้รับค่าแรงวันละ 353 บาท โดยนายจ้างจะจ่ายค่าแรงให้เป็นรายอาทิตย์ ซึ่งหากคำนวณตามจริงจะอยู่ที่จำนวน 2,471 บาท แต่นายจ้างบวกเพิ่มให้เป็นจำนวน 2,500 บาท

หากอาทิตย์นั้นลู้งหมานไม่หยุดงาน แต่ถ้าลู้งหมานหยุดงาน ก็จะคิดค่าแรงตามวัน
ที่มาทำงานจริง ไม่มีบวกเพิ่ม

แต่เดือนลู้งหมานจะมีค่าใช้จ่ายด้านที่พักที่ต้องจ่ายเฉลี่ยเดือนละ
2,000 บาท ลักษณะที่พักของลู้งหมานเป็นห้องพักแบ่งเช่า ไม่มีห้องน้ำในตัว
เป็นการใช้ห้องน้ำรวม ร่วมกันกับผู้อื่นคนอื่น ๆ ลู้งหมานกล่าวถึงลักษณะที่พัก
ของตนว่า ห้องพักที่เช่าอยู่เป็นห้องพักขนาดใหญ่มาก เหมาะสมกับบรรดา
และอยู่ไม่ไกลกับที่ทำงานแรกที่ตนทำและแม้ตอนนี้จะเปลี่ยนมาทำอาชีพอื่นแล้ว
แต่ก็ยังยังสามารถเดินทางไปกลับจากที่ทำงานและที่พักอาศัยได้ ซึ่งวันแรกที่เข้าไป
ในห้องพัก ข้างในห้องมีเพียงแค่ฟูกและตู้เสื้อผ้า แต่ปัจจุบันหลังจากอยู่มานาน
มากกว่า 20 ปี ภรรยาของลู้งหมานได้จัดแบ่งสัดส่วนห้องเป็นมุมต่าง ๆ เพื่อสามารถ
ใช้ประโยชน์พื้นที่ให้ได้มากที่สุด

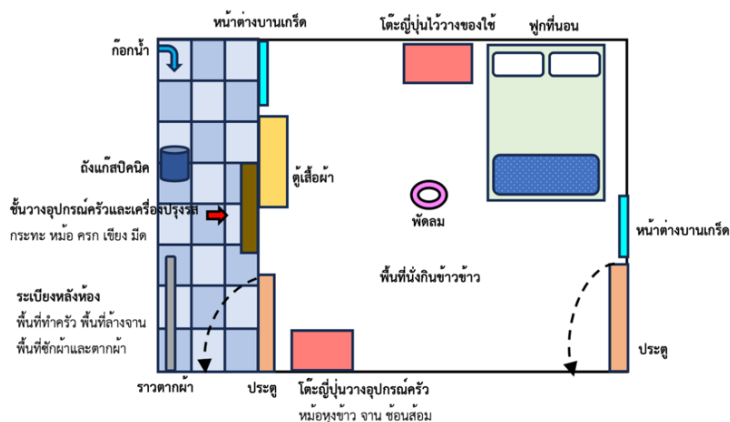

Figure 1 แผนภาพ แบบจำลองห้องพักของลู้งหมาน

นอกจากนั้น สำหรับที่พักอาศัยของกลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไป
ล้วนแล้วแต่มีกฎระเบียบในการเช่าพักคล้ายคลึงกัน คือ การไม่ทะเลาะวิวาท

และเสี่ยงดังรบกวนผู้อยู่อาศัยอื่น ส่วนการปรุงประกอบอาหารในที่พัก ไม่ได้มีข้อห้ามที่ระบุชัดเจนนัก มีเพียงบางแห่งที่ห้ามนำเตาแก๊สเข้ามาใช้ ส่วนที่พักไหนไม่ได้มีข้อห้ามและแรงงานทั่วไปมีความต้องการที่จะมีเตาแก๊ส ก็จะเลือกใช้เตาแก๊สปิกนิก เพราะมีขนาดกะทัดรัดและสามารถตั้งกระทะหรือหม้อบนตัวเตาแก๊สได้เลย แต่ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ พบว่า อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการทำอาหารที่ทุกคนมีคือ หม้อหุงข้าว เพราะด้วยความจำกัดของขนาดที่อยู่อาศัย จึงทำให้ขนาดพื้นที่ครัวที่จัดสรรไว้มีพื้นที่ค่อนข้างจำกัดเป็นมุมเล็ก ๆ ที่อยู่ท้ายห้อง เพื่อสะดวกต่อการยกไปล้างและกลิ่นไม่เข้ามาอบอวลในห้องมากนัก และการปรุงประกอบอาหารส่วนมากจะเป็นกิจกรรมของแรงงานรับจ้างทั่วไปที่อยู่อาศัยกันเป็นครอบครัวที่มักปรุงประกอบอาหารในช่วงมือเย็นหลังจากกลับเข้ามาจากการทำงาน ขณะที่แรงงานที่อยู่คนเดียวหรือพักอาศัยกับเพื่อน เลือกที่จะซื้ออาหารเข้ามากินในที่พักมากกว่าที่จะปรุงประกอบอาหารเอง

นอกจากนั้น กลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไป ยังได้กล่าวถึงเรื่องที่อยู่อาศัยว่าด้วยข้อจำกัดที่มีในเรื่องเงิน ทำให้เลือกที่อยู่อาศัยไม่ได้มากนัก พวกเขาจึงทำได้เพียงเข้าใจและปรับตัวอยู่ให้ได้กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพใหม่ในแต่ละวันให้ได้ แต่กระนั้น ก็ไม่ได้รู้สึกถึงความผูกพันกับพื้นที่หรือสภาพแวดล้อมรอบข้าง แม้หลายคนจะอยู่ในพื้นที่แห่งนี้มาหลายสิบปีแล้วก็ตาม

4.1.2 ด้านอาหาร

กลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไปในการศึกษารั้งนี้ กล่าวว่าค่าใช้จ่ายด้านอาหาร เป็นค่าใช้จ่ายที่มีสัดส่วนใกล้เคียงกับค่าที่พักอาศัย แม้จะไม่ได้จำเป็นเงินก้อน แต่ก็เป็นค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นทุกวัน จึงเป็นอีกหนึ่งความพยายามที่ต้องจำกัด เพื่อหวังให้มีเงินส่วนต่างไว้ใช้จ่ายส่วนอื่น ด้วยเหตุนี้ อาหารจึงกลายเป็นสิ่งที่ถูกลดคุณค่าความสำคัญลงควบคู่กับการปรับตัวด้านอาหาร ด้วยการจัดลำดับให้อาหารอยู่หลังประเด็นของเศรษฐกิจ และเลือกปรับพฤติกรรมการกินอาหารจากวัตถุดิบและรสชาติที่เป็นความคุ้นชินดั้งเดิม ให้กลายเป็นการกินอาหารอะไรก็ได้

ที่ราคาถูกและหาได้ง่ายในพื้นที่เมือง เพื่อที่จะได้นำค่าใช้จ่ายในสัดส่วนค่าอาหารนี้ไปใช้จ่ายในส่วนอื่น

สำหรับการลดคุณค่าความสำคัญของอาหารของกลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไป ไม่ได้หมายความว่า การที่พวกเขาจะเลือกซื้อหรือกินอาหารที่ไม่ดีเข้าไปในร่างกายเสมอไป แต่การลดคุณค่าอาหารของพวกเขาหมายถึง การมองว่าอาหารเป็นสิ่งที่พวกเขาสามารถยืดหยุ่นภายใต้ความเป็นปัจเจก ที่สามารถควบคุมและจัดการได้ จนกลายเป็นการเลือกที่จะละเลยคุณประโยชน์และโทษของอาหารที่จะกระทบต่อสุขภาพร่างกายในระยะยาวที่หลายโรคมีผลสืบเนื่องมาจากการกินอาหารแทบทั้งสิ้น อย่างไรก็ตาม แม้ทุกคนต่างรู้ว่าอาหารเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและควรถูกจัดอยู่ในลำดับต้น จากการถูกปลูกฝังมาตั้งแต่จำความได้ว่าอาหารมีความสำคัญต่อร่างกายและควรกินอาหารที่ดีและมีประโยชน์ แต่กระนั้นแล้วด้วยเงื่อนไขและข้อจำกัดทางเศรษฐกิจจึงส่งผลให้ ทุกการเลือกซื้ออาหารพวกเขาก็ยังคงเลือกที่จะจำกัดอาหารให้สอดคล้องกับเงื่อนไขเศรษฐกิจของตน แม้ว่าแรงงานรับจ้างทั่วไปต่างกล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่า เมืองมีแหล่งอาหารที่หลากหลายให้สามารถเลือกเข้าถึงได้ในหลายราคา แต่เพราะอาหารและวัตถุดิบเหล่านั้นล้วนมีราคาทั้งสิ้น จึงส่งผลให้ทุกการเลือกซื้ออาหาร แรงงานรับจ้างมีกระบวนการตัดสินใจถึงความคุ้มค่าของอาหารกับราคามาก่อนเสมอ จึงเป็นเรื่องที่ยากที่ปฏิเสธไม่ได้ว่าแนวโน้มของอาหารที่กลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไปเลือกซื้อวนเวียนอยู่แค่การเลือกอาหารที่ราคาถูกและเน้นปริมาณของอาหารที่ได้รับมากกว่าเป็นหลัก โดยเรื่องของประโยชน์และคุณค่าทางโภชนาการของอาหารแทบจะไม่เคยถูกนำมาเป็นส่วนในการตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหาร แม้ภายในใจทุกคนจะรู้ว่าอาหารชนิดไหนกินแล้วไม่ได้เกิดประโยชน์เท่ากับราคาที่พวกเขาต้องเสียไป จะเกิดผลเสียต่อร่างกาย แต่สุดท้ายเมื่อคำนึงถึงราคาที่ต้องจ่ายพวกเขาก็ต่างวกกลับมาติดอยู่ภายใต้วงจรข้อจำกัดที่มีผลจากปัจจัยเศรษฐกิจของตนเช่นเดิม

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไป พบถึง ความพยายามในการจำกัดค่าอาหารผ่านวิธีการเลือกซื้ออาหารจากแหล่งขายที่มีราคาถูก ได้แก่ ร้านค้าแผงลอย รถเข็นขายอาหาร รถพุ่มพวงทั้งในรูปแบบรถจักรยานยนต์และรถยนต์เป็นหลัก โดยเป็นแหล่งอาหารที่หาซื้อได้ง่ายและมีความหลากหลายของประเภทอาหารให้เลือก ทั้งที่ปรุงประกอบเสร็จแล้วหรืออาหารที่สามารถปรุงประกอบได้ง่ายรวดเร็วและไม่ต้องรอนาน นอกจากนั้นแหล่งอาหารดังกล่าวยังมีวัตถุดิบอย่างผักที่แบ่งขาย แบบมัดเล็กในราคา 10 - 20 บาท ซึ่งราคานี้มีทั้งผักชนิดเดียวกันหรือผักที่ผสมขายจัดเป็นชุดแกงจืด ชุดต้มยำ จึงตรงกับความต้องการมากกว่าการไปซื้อผักในตลาด เพราะส่วนใหญ่จะมัดขายกำใหญ่หรือซั้งและคิดตามปริมาณจริง ซึ่งปริมาณและราคาเกินความตั้งใจที่อยากจะซื้อ แต่หากต้องการซื้อเนื้อหมู มักจะซื้อในตลาดสดมากกว่า เนื่องจากเมื่อเปรียบเทียบแล้วพบว่าหมูในตลาดมีความสดใหม่กว่า

โดยความพยายามในการจำกัดเรื่องราคาสินค้าที่ซื้อ กลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไป จะพึงระลึกถึงข้อเนิ่นยั่วว่าเงื่อนไขสำคัญหลักคือ ต้องเป็นไปเพื่อควบคุมค่าใช้จ่ายเรื่องราคาให้ได้มากที่สุด แล้วค่อยพิจารณาควบคู่กับปริมาณ แต่ทว่าหากอาหารมีราคาถูกก็ทั้งยังสามารถเก็บได้นานหรือแบ่งกินได้หลายครั้ง จะได้รับการพิจารณาเป็นพิเศษ ซึ่งจากการสัมภาษณ์ถึงลักษณะอาหารที่ซื้อ พบว่าส่วนใหญ่เลือกซื้ออาหารที่ปรุงประกอบสำเร็จมาากินมากกว่า เพราะช่วยประหยัดเวลาจากกระบวนการเตรียมอาหารในแต่ละมื้อ และสามารถจำกัดค่าใช้จ่ายด้านนี้ได้มากกว่า เพราะการซื้อวัตถุดิบเพื่อมาปรุงประกอบเองแต่ละครั้งมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยประมาณ 100 - 200 บาท โดยราคาดังกล่าวสามารถซื้อวัตถุดิบเพียงไม่กี่อย่าง ขณะที่ราคาอาหารที่ปรุงประกอบเสร็จแล้ว เฉลี่ยราคา 20 - 30 บาท ต่อชนิดอาหาร ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับกันแล้ว นอกจากการควบคุมราคาอาหารต่อมื้อต่อคนได้ดี ยังทำให้ได้กินอาหารหลายประเภทตามงบที่จำกัดได้ด้วย

ความพยายามในการจำกัดค่าใช้จ่ายด้านอาหารให้ได้มากที่สุดนี้ ส่งผลให้แรงงานรับจ้างทั่วไป พยายามที่จะละทิ้งความกังวลในแง่ของความสะอาด และความปลอดภัยของอาหารที่พวกเขากินอยู่ในทุกมื้อไว้หลังเรื่องราคา แต่กระนั้น แม้จะให้ความสำคัญกับเรื่องราคาที่เป็นเรื่องหลักในการตัดสินใจ แต่ก็มีบ้าง ที่เรื่องของความสะอาดและความสนิทมระหว่างตนกับลูกค้า เข้ามามีส่วนประกอบในการตัดสินใจร่วมด้วย กระนั้นสำหรับเรื่องความสะอาดของอาหาร กลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไปกล่าวว่า พวกเขาใช้วิธีการสังเกตความสะอาดของผู้ปรุงประกอบที่ยืนขายอยู่ตรงหน้าเป็นสำคัญร่วมกับหน้าตาของอาหารที่กำลังเลือกซื้อ เพราะพวกเขาก็ไม่รู้จักแหล่งที่มาของวัตถุดิบอาหารว่ามาจากที่ใดบ้าง จึงเลือกที่จะไม่คำนึงถึงความปลอดภัยในแง่ของที่ลืกลไปมากกว่า เช่น เรื่องแหล่งที่มาและสารเคมีตกค้าง โดยทำเพียงการเลือกกินอาหารที่ปรุงสุกและสังเกตบริบทแวดล้อมของร้านค้าที่ขายอาหาร เพราะเรื่องความปลอดภัยของอาหาร เป็นเรื่องยากเกินกว่าที่พวกเขาที่อยู่ในฐานะผู้บริโภคปลายทาง และไม่ได้มีกำลังซื้อที่มากพอจะตั้งข้อสงสัย เพราะแม้กลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไป จะมีความพยายามที่จะจำกัดสัดส่วนค่าใช้จ่ายด้านอาหารเพียงใด แต่ค่าใช้จ่ายด้านอาหารของพวกเขาก็ยังเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ 2,500 – 3,000 บาทขึ้นไปต่อเดือน ซึ่งยังถือว่ามีส่วนที่สูงเมื่อเทียบกับรายได้ที่ตนได้รับจากการทำงาน ส่งผลให้กลุ่มแรงงานต้องคิดและคำนวณค่าใช้จ่ายในส่วนนี้อยู่ตลอดเวลา

นอกจากนั้น ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เรื่องอาหารในกลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไป ยังช่วยสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามปรับตัว โดยเฉพาะในกลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไปที่ย้ายถิ่นเข้ามา ที่นอกจากการปรับตัวด้านสังคมและสภาพแวดล้อมรอบตัว ยังมีการปรับตัวในการกินอาหารในรูปแบบที่ไม่คุ้นเคย เพียงเพื่อให้การกินของตนสอดคล้องกับอาหารราคาถูกที่ขายในพื้นที่เมือง กล่าวคือ แม้พื้นที่เมืองจะสามารถหาซื้อทั้งวัตถุดิบและอาหารได้เกือบทุกชนิดเหมือนในพื้นที่ถิ่นที่จากมา แต่ราคาของวัตถุดิบเหล่านั้น มีราคาแพงสำหรับคนที่เคยสามารถ

ปลูกหรือเก็บหาได้โดยไม่ต้องเสียเงินซื้อ ด้วยเหตุนี้ จึงไม่นิยมซื้อวัตถุดิบพื้นถิ่นที่วางขายมาเพื่อปรุงประกอบอาหาร แต่จะเลือกซื้อวัตถุดิบอาหารที่มีราคาถูกมาปรุงประกอบอาหารมากกว่า เช่น เดิมที่คุ้นชินกับการกินข้าวเหนียว แต่ต้องปรับเปลี่ยนมากินข้าวเจ้าที่มีราคาถูกและได้ปริมาณที่มากกว่า หรือการกินอาหารที่มาจากกรรมวิธีในการทอดเพิ่มขึ้น ซึ่งหลายคนกล่าวว่า อาหารพื้นถิ่นที่เคยกินทั้งอาหารอีสานและอาหารเหนือที่พวกเขาคุ้นเคย มีกรรมวิธีในการปรุงประกอบในรูปแบบแกง ลาบ ปั่น ปิ้ง และย่าง แต่มาอยู่เมืองต้องกินอาหารที่ใช้กรรมวิธีด้วยการทอดมากขึ้น เพราะอาหารทอดมีราคาถูก ได้ปริมาณมาก และเก็บไว้นานกว่า

เช่นกรณีของ “น้ำหนู” (นามสมมติ) อาชีพ แม่บ้าน อายุ 52 ปี เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่จังหวัดพะเยา ที่ต้องจำยอมเป็นแรงงานรับจ้างที่ไม่มั่นคง มานานนับ 9 ปี ด้วยการศึกษาที่จบเพียงชั้นประถม และมีอายุที่มากแล้วขณะที่เดินทางมาหางานทำที่กรุงเทพฯ ทำให้ตัวเลือกของงานที่จะสมัครได้ค่อนข้างจำกัด ปัจจุบันน้ำหนูมีรายได้จากการทำงาน วันละ 417 บาท ซึ่งนายจ้างจะจ่ายค่าแรงทุก 10 วันที่มาทำงาน ส่วนเวลาทำงานในแต่ละวันเริ่มตั้งแต่ 08:30 น. – 16:30 น.

โดยทุกวันนี้ น้ำหนูไปทำงาน น้ำหนูจะนำข้าวสวยที่นำมาจากบ้านที่ต่างจังหวัด หุงแล้วใส่กล่องข้าวไปกินที่ทำงาน ส่วนกับข้าวใช้วิธีการซื้อที่ร้านค้าแผงลอยที่ตั้งขายในซอยระแวกที่ทำงาน ซึ่งน้ำหนูจะเผื่อเวลาไว้เพื่อเดินไปซื้อกับข้าวและกินข้าวมื้อเช้าก่อนทำงานไว้ประมาณ 30 นาที โดยราคาของกับข้าวที่ซื้อ น้ำหนูกล่าวว่า หาได้ถูกที่สุดคือ ราคาถุงละ 25 บาท และจะซื้อมา 2 ถุง แบ่งกินเป็นมื้อเช้าและมื้อเที่ยงอย่างละ 1 ถุง ขณะที่มื้อเย็นน้ำหนูเลือกที่จะใช้วิธีการปรุงประกอบอาหารเอง เนื่องจากไม่ได้กินคนเดียวแต่เป็นการกินอาหารกับสามีที่ออกไปทำงานรับจ้างเช่นเดียวกัน โดยหลังเลิกงาน น้ำหนูจะใช้วิธีการแะซื้อวัตถุดิบอาหารที่ร้านค้าริมทางที่ตั้งขายใต้ทางด่วน ซึ่งเป็นทางผ่านกลับที่พัก

ซึ่งวัตถุดิบอาหารที่ซื้อ จะคิดบนพื้นฐานที่ว่าตอนนี้ที่ห้องพักมีวัตถุดิบอะไรเหลืออยู่บ้าง แล้วจึงเลือกซื้อวัตถุดิบเพิ่มเติมเพื่อปรุงประกอบอาหารกินในมื้อเย็น โดยพยายามที่จะซื้อวัตถุดิบอาหารไม่ให้เกินราคา 100 บาทต่อครั้ง โดยไม่ได้ซื้อทุกวัน แต่จะซื้อเมื่อวัตถุดิบที่จะใช้หมดเท่านั้น ไม่มีการซื้อเพื่อกักตุนหรือซื้อไปเผื่อน้ำหนุได้สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการจัดการด้านอาหาร

ผ่านการควบคุมค่าใช้จ่ายให้ได้มากที่สุด เพราะมองว่าค่าอาหารเป็นเพียงสิ่งทีกินเพื่อให้มีชีวิตรอดผ่านพ้นไปในแต่ละวันเท่านั้น ประกอบกับอาหารในเมืองมีความหลากหลายทำให้สามารถเข้าถึงได้ตามกำลังจ่ายของตน ราคาอาหารจึงเป็นค่าใช้จ่ายที่มีความยืดหยุ่นกว่าค่าใช้จ่ายด้านอื่นที่มี แต่กระนั้นแม้จะพยายามที่จะจำกัดค่าอาหารด้วยการวิธีการเลือกซื้ออาหาร จากแหล่งขายใกล้ตัวอย่างร้านค้าแผงลอยและรถเข็นอาหารบนพื้นที่ริมทางที่เป็นแหล่งอาหารราคาถูก เพราะคิดว่าผลกระทบที่มีแค่กับตนเองเป็นหลัก เช่น ในเรื่องของรสชาติความอร่อยและสุขภาพ และด้วยข้อจำกัดที่พยายามควบคุมราคาอาหาร ทำให้ทุกวันนี้้ำหนุต้องกินอาหารข้างวนเวียนในจำนวนไม่กี่เมนู แม้แต่การซื้อวัตถุดิบมาปรุงประกอบเองก็ตาม

ความพยายามในการจำกัดค่าใช้จ่ายด้านอาหาร เพราะงานที่ไม่มั่นคงและรายได้จากการทำงานที่มีไม่มากและเรื่องอาหารเป็นเรื่องภายใต้ปัจเจกจึงส่งผลให้อาหารของกลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไป เป็นเรื่องที่ถูกหยาบยกมาผูกติดกับเงื่อนไขและข้อจำกัด เพราะด้วยสถานะของเมืองที่มีแหล่งอาหารที่หลากหลายทำให้สามารถเข้าถึงได้รอบตัวสอดคล้องกับความสามารถของผู้ซื้อเป็นสำคัญอาหารจึงกลายเป็นตัวเลือกแรกที่ถูกกดทับให้อยู่ภายใต้สภาวะที่เมืองกำลังสร้างความเปราะบางผ่านเรื่องเศรษฐกิจให้แก่ผู้อยู่อาศัยในพื้นที่แห่งนี้

4.2 ความเปราะบางของกลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไปที่เด่นชัด ในสถานการณ์ช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

การศึกษาและกระบวนการเก็บข้อมูลภาคสนามในงานวิจัยนี้ อยู่ในช่วงที่โลกของเรากำลังเผชิญกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือ โควิด-19 ซึ่งมีความรุนแรงและได้พรากชีวิตของผู้คนไปมากจนน่าใจหาย และประเทศไทย เป็นอีกหนึ่งประเทศที่ต้องเผชิญกับสภาวะที่ยากลำบากเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะในพื้นที่เมืองที่มีผู้คนอยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก เพราะเชื้อแพร่กระจายอย่างรวดเร็วเพราะเป็นโรคติดต่อจากคนสู่คน ผ่านสารคัดหลั่งที่เกิดจากการไอ จาม น้ำลาย น้ำมูก จนภาครัฐต้องประกาศปิดเมือง (lockdown) ครั้งแรกในวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2563 และอีกครั้ง ในวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2564 ซึ่งเป็นเพื่อชะลอกิจกรรมของผู้คนภายนอกที่อยู่อาศัย ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศโดยรวมอย่างรุนแรง

การแพร่ระบาดของโควิด-19 ยังคงยืดเยื้อต่อเนื่องจากเดือนข้ามมาเป็นปี แม้การแพร่ระบาดในครั้งนี้จะส่งผลกระทบแก่ทุกคนในสังคมเมือง แต่การมีต้นทุนทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันในแต่ละบุคคลนั้น ย่อมมีส่วนช่วยให้แต่ละคนมีความต้านทานต่อสถานการณ์วิกฤติในครั้งนี้ไม่เท่ากัน โดยเฉพาะในกลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไป ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความเปราะบางทางเศรษฐกิจ จึงเป็นกลุ่มที่ไม่มีความพร้อมที่จะป้องกันหรือตั้งรับการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์จากการแพร่ระบาดของโควิดและเงื่อนไขในชีวิตที่เพิ่มและรุนแรงขึ้นเมื่อรายได้ที่เคยมีลดน้อยลงและขาดหายไป

ข้อมูลจากสัมภาษณ์แรงงานทั่วไปในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ที่ผ่านมามีต่างสะท้อนออกมาเป็นเสียงเดียวกันว่า เป็นช่วงชีวิตที่ลำบากที่สุดตั้งแต่มาอยู่ในพื้นที่เมือง เพราะต้องอยู่บนความหวาดระแวงของโรคที่กำลังแพร่ระบาดอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งมาตรการที่รัฐประกาศขอความร่วมมือ ทั้งการประกาศปิดเมือง และขอความร่วมมือให้ลดกิจกรรมนอกบ้าน ล้วนส่งผลกระทบต่อแรงงาน

รับจ้างทั่วไป โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับงานบริการ เพราะทำให้แรงงานหลายคนตกอยู่ในห้วงของการเป็นผู้ไม่มีรายได้ แต่ยังคงมีรายจ่ายและมีแนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากต้องซื้ออุปกรณ์ป้องกัน ซึ่งมีทั้งหน้ากากอนามัย เจลล้างมือ และสเปรย์แอลกอฮอล์ ซึ่งขณะนั้นสิ่งเหล่านี้กลายเป็นสิ่งขาดแคลนและมีราคาแพง ประกอบกับความยืดเยื้อของสถานการณ์การแพร่ระบาดที่มีระยะเวลานาน ทำให้แรงงานหลายคนมีความท้อใจในการดำรงชีวิตภายใต้สภาวะแวดล้อมเมือง และมีความคิดที่อยากจะกลับถิ่นฐานของตัวเองหลายครั้ง

นอกจากนี้ แรงงานยังกล่าวว่า ปกติการใช้ชีวิตในพื้นที่เมืองก็ล้วนขับเคลื่อนไปด้วยค่าใช้จ่าย และยิ่งช่วงสถานการณ์โควิด-19 ส่งผลให้ค่าใช้จ่ายหลายอย่างยิ่งเพิ่มขึ้น เพราะไม่ได้อยู่ในวิถีชีวิตปกติที่จะสามารถควบคุมค่าใช้จ่ายได้เหมือนก่อน เงินที่มีก็เริ่มลดลง ถึงแม้บางคนยังคงออกไปทำงานประกอบอาชีพได้ แต่รายได้ที่ได้รับก็น้อยลงกว่าครั้ง ส่วนคนที่ไม่มีงานทำ นั้นหมายถึงว่าเขาจะไม่มีรายได้เพิ่มเติม จึงจำต้องใช้เงินที่มีเพียงน้อยนิด หรือบางคนต้องไปกู้ยืมเงิน เพราะไม่มีรายได้จ่ายค่าที่พักและค่ากิน ด้วยเหตุนี้จึงเป็นความลำบากที่เขาเหล่านี้จะทำให้ตัวเองดำรงอยู่ได้ ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงที่กระชั้นชิดและรุนแรงนี้ และแม้รัฐจะมีแนวทางในการควบคุมการแพร่ระบาด ทั้งการเว้นระยะห่างระหว่างผู้คน และการปิดเมือง แต่ก็ยังสะท้อนให้เห็นถึงความเปราะบางของกลุ่มแรงงานผ่านสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยและการปรับตัวด้านอาหาร ซึ่งมีผลมาจากปัจจัยทางเศรษฐกิจทั้งสิ้น ดังนี้

4.2.1 ด้านที่พักอาศัย

ด้วยการเลือกที่พักอาศัยของกลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไป ซึ่งเป็นการเลือกที่เน้นในเรื่องของราคาเป็นหลักตั้งแต่เข้ามาอยู่อาศัยในเมืองตั้งแต่แรกเริ่ม โดยไม่ได้คำนึงถึงความสะอาดสบายตั้งแต่แรก เพียงเพราะหวังให้ที่พักในเมืองที่เป็นที่พักชั่วคราว เป็นสถานที่สำหรับหลบนอนให้ร่างกายได้พักผ่อนจากการทำงาน และเป็นที่อาบน้ำเพื่อให้ลุกขึ้นไปต่อสู้กับวันใหม่ได้อย่างสดชื่น แต่สถานการณ์

โควิด-19 ส่งผลให้คนเมืองจำต้องอยู่ในพื้นที่อาศัยของตนเป็นหลัก เพื่อควบคุมการแพร่ระบาดของโรค ส่งผลให้กลุ่มแรงงานต้องเผชิญกับข้อจำกัดในการอยู่อาศัยภายในที่พักและสภาพแวดล้อมของตนเอง ซึ่งการสัมภาษณ์กลุ่มแรงงาน กล่าวว่า ที่พักของตนไม่เหมาะแก่การอยู่ในห้องทั้งวัน เพราะอากาศร้อนและอากาศถ่ายเทไม่สะดวกเท่าไรนัก ประกอบกับที่พักอาศัยมีขนาดเล็กและมีความแออัด จึงทำให้เป็นเรื่องยากที่จะรักษาระยะห่างระหว่างผู้พักอาศัยด้วยกัน เพราะแค่นี้ที่พักอาศัยมีคนติดเชื้อ เวลาที่ไอหรือจาม เสียงก็ได้ยินไปถึงห้องข้าง ๆ แล้ว นอกจากนั้นยังมีแรงงานหลายคนกล่าวถึงความเสี่ยงภายในที่พักอาศัยในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดว่า เนื่องด้วยข้อจำกัดของการที่ไม่มีห้องน้ำส่วนตัวในห้องพัก จึงทำให้ต้องใช้ห้องน้ำรวม ซึ่งทำให้ยากที่จะหลีกเลี่ยงในการสัมผัสจุดเสี่ยงในพื้นที่ที่เป็นพื้นที่ส่วนกลางร่วมกัน

4.2.2 ด้านอาหาร

ช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาด ที่รัฐประกาศปิดเมือง แม้ระบบอาหารในพื้นที่เมืองก็ยังคงอยู่ แต่ช่วงภาวะวิกฤติเช่นนี้ ก็สร้างความกังวลใจไม่น้อยให้กับคนเมืองในฐานะผู้บริโภค จึงเกิดการกักตุนสินค้าอาหารผ่านช่องทางต่าง ๆ ของผู้คนในพื้นที่เมือง และกลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไปก็เป็นอีกหนึ่งกลุ่มที่มีการกักตุนเช่นกัน เพราะหลังจากประกาศปิดเมือง ในที่พักอาศัยของแรงงานรับจ้างแทบจะไม่มีอาหารเลย ซึ่งอาหารที่มีการกักตุนคือ ข้าวสาร บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป ปลากระป๋องและไข่ แต่ปริมาณการกักตุนไม่ได้มีปริมาณมากนัก พอให้กินได้ไม่กี่วัน เพราะ ต้องจำกัดค่าใช้จ่ายไว้เป็นค่าอุปกรณ์ ป้องกัน เพราะแรงงานบางคนยังสามารถออกไปทำงานได้ และเนื่องจากในช่วงสถานการณ์ปกติ ไม่ได้ปรุงประกอบอาหารกินเอง เพราะฝากท้องไว้กับร้านคาร์มิงทางและที่พักอาศัยไม่เหมาะสม จึงไม่มีอุปกรณ์ครัว ทำให้ช่วงเวลานั้นต้องเสียเงินซื้ออุปกรณ์เพิ่ม เช่น หม้อหุงข้าว กระทกน้ำร้อน เพื่อเป็นอุปกรณ์ในการปรุงประกอบอาหาร นอกจากนั้นยังพบถึง ความพยายามเอาตัวรอดของกลุ่มแรงงานจากสถานการณ์

ดังกล่าว ทั้งด้วยวิธีการที่เลือกที่จะจำกัดปริมาณอาหารที่มีด้วยการกินให้น้อยลง และกินอาหารที่มีราคาถูกว่าเดิม

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ในช่วงต้น จึงเผยให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมกันในสังคม ที่สะท้อนให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำที่รุนแรง โดยเฉพาะในกลุ่มแรงงานที่มีรายได้น้อยและไม่มั่นคง ที่ต้องเผชิญกับอุปสรรคในการเข้าถึงอุปกรณ์เพื่อป้องกันและดูแลสุขภาพ ด้วยเหตุนี้ กลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไป จึงเป็นกลุ่มที่ต้องเผชิญกับความเสี่ยงและผลกระทบที่รุนแรงและมากกว่า จากการมีเงินไม่มากพอและขาดความมั่นคง สวนทางกับภาระทางการเงินที่ยังคงมีมากขึ้น ในช่วงสถานการณ์วิกฤติ จึงส่งผลให้การใช้ชีวิตมีความยากลำบากกว่าที่เป็นอยู่ และแม้ท้ายที่สุดรัฐจะประกาศแนวทางในการควบคุมการแพร่ระบาด แต่ความเปราะบางทางเศรษฐกิจ กลับส่งผลให้ไม่มีศักยภาพเพียงพอที่จะป้องกันตนเองควบคู่ไปกับแนวทางนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สถานการณ์โควิด-19 จึงมีส่วนสำคัญที่ตอกย้ำให้เห็นว่ากลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไป คือกลุ่มคนที่เปราะบางในด้านเศรษฐกิจ จนนำไปสู่การขาดศักยภาพที่จะป้องกันตนเองในภาวะวิกฤติ จึงจำต้องรับความเสี่ยงที่รุนแรงและมากกว่าคนเมืองในกลุ่มอื่น ทั้งในสถานการณ์ปกติและสถานการณ์วิกฤติอย่างยากที่จะหาวิธีในการหลีกเลี่ยง ซึ่งช่วยเน้นย้ำถึงความเปราะบางของกลุ่มคนที่ทำงานรายล้อมอยู่รอบตัวเรา ว่าพวกเขาต้องเผชิญอยู่กับความเสี่ยงที่ซับซ้อนในการอาศัยอยู่บนพื้นที่เมืองแห่งนี้อย่างไรบ้าง

4.3 “เมือง” “คน” “อาหาร”: ความเสี่ยงที่ซับซ้อนบนความสัมพันธ์ที่เปราะบาง

4.3.1 เมืองกับคน

เมือง พื้นที่ภายใต้กระบวนการพัฒนาทุกด้านอย่างต่อเนื่อง ก่อให้เกิดความท้าทายหลายประการแก่ผู้คนที่อยู่อาศัยทั้งดั้งเดิมและผู้ที่ย้ายเข้ามาใหม่ให้ต้องปรับตัวและวิถีชีวิตประจำวันให้สอดคล้องกับพื้นที่แห่งนี้ไม่ว่าทางใดก็ตาม

เพราะรูปแบบของเมืองที่พวกเขากำลังอยู่อาศัย มีความแตกต่างไปจากเดิม และแตกต่างกับพื้นที่อื่นที่พวกเขาหลายคนจากมา ทั้งในเชิงกายภาพของสภาพแวดล้อมและเชิงอุดมคติที่พวกเขานึกถึงหน้าตาของเมืองไว้ก่อนหน้านี้ ซึ่งหน้าตาของเมืองที่พวกเขาส่วนใหญ่ก็นึกถึง คือ เมืองในสถานะที่เป็นพื้นที่แห่งโอกาสในการสร้างรายได้และคือพื้นที่ที่จะนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าที่เคยเป็นมา แต่ทว่าการเป็นแรงงานนอกระบบที่ขาดความมั่นคงจากงานที่ทำและรายได้ ส่งผลให้พวกเขายังคงไม่สามารถที่จะขยับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นได้เท่าไรนัก

กลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไป ได้เข้ามามีส่วนช่วยเน้นย้ำให้เห็นว่า แนวคิดความเปราะบางที่ได้หยิบยกมาใช้เป็นฐานคิดในการทำความเข้าใจเมืองผ่านสภาวะความเปราะบางทางอาหาร มีความเฉพาะและดูเหมือนจะทวีความรุนแรงมากขึ้น เมื่อความเปราะบางนั้นอยู่บนเงื่อนไขที่สัมพันธ์กับปัจจัยทางเศรษฐกิจอย่างเหนียวแน่น ดังเช่น Ridout และ Schneider (2012) ที่ชี้ให้เห็นว่า แนวคิดความเปราะบางมีส่วนสร้างความเข้าใจต่อสถานการณ์ความไม่มั่นคงและความเปราะบางของมนุษย์ที่มีผลพวงมาจากเศรษฐกิจและทุนนิยมเป็นหลัก ส่งผลให้แม้กลุ่มแรงงานรับจ้างในการศึกษาครั้งนี้ จะมีความพยายามจัดการอาหารด้วยการสร้างข้อจำกัดและเงื่อนไข เพื่อให้ทุกการได้มาซึ่งอาหารของพวกเขามีค่าใช้จ่ายให้น้อยที่สุด เพียงเพราะหวังว่า การประหยัดค่าใช้จ่ายด้านอาหาร จะช่วยบรรเทาให้หลุดพ้นจากสภาวะความเปราะบางที่พวกเขากำลังเผชิญจากการใช้ชีวิตในเมืองได้บ้าง แต่กลับกลายเป็นว่า การขาดความมั่นคงจากงานที่ทำของกลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไป ก็ยังส่งผลให้พวกเขาต้องวนเวียนอยู่กับความเปราะบางจากปัจจัยทางเศรษฐกิจและสิ่งที่จะต้องเผชิญกับความเปราะบางในรูปแบบใหม่ที่จะเข้ามา หากเรื่องนั้นมีความสัมพันธ์กับปัจจัยทางเศรษฐกิจ

4.3.2 คนกับอาหาร

วิถีชีวิตด้านอาหารของกลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไป เป็นการใช้ชีวิตด้วยวิธีที่ซับซ้อนผ่านการจัดการความคิดและการปฏิบัติ เพราะอาหารเป็นสิ่งที่

ใกล้ชิดกับพวกเขา โดยแต่ละวันต่างต้องซื้อและกินอาหารเข้ามาในร่างกายอยู่หลายครั้งต่อวัน ดังนั้น การที่จะทำความเข้าใจเมืองผ่านสภาวะความเปราะบางทางอาหาร จึงต้องมองให้ลึกไปถึงในเรื่องความมั่นคงทางอาหารของพวกเขาอย่างครอบคลุม เพราะแม้เมืองจะเป็นพื้นที่ที่มีระบบอาหารที่มีศักยภาพ แต่ราคาอาหารที่เชื่อมอยู่กับกลไกตลาดเป็นสำคัญ อีกทั้งความพยายามในการจำกัดค่าใช้จ่ายด้านอาหาร ส่งผลให้พวกเขาเลือกที่จะละเลยการเข้าถึงอาหารที่มีคุณภาพและโภชนาการ ซึ่งถือเป็นการร่วมสร้างความเสี่ยงแก่กลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไปให้มีแนวโน้มที่จะขาดความมั่นคงทางอาหารบนพื้นที่เมืองแห่งนี้ได้ตลอดเวลา ดังเช่นที่ พิริยะ ผลพิรุฬห์ (Pholphirul, 2023) กล่าวถึงประเด็นเรื่องความมั่นคงทางอาหารสำหรับคนเมืองว่า ด้วยค่าครองชีพบนพื้นที่เมืองมีต้นทุนที่สูง ส่งผลให้คนเมืองมีโอกาที่จะขาดความมั่นคงทางอาหารมากกว่าคนชนบท โดยเฉพาะในกลุ่มแรงงานนอกระบบผู้ซึ่งขาดความมั่นคงในรายได้และไม่มีสวัสดิการทางสังคมที่เพียงพอ

การเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการติดตามเข้าไปสำรวจวิถีชีวิตด้านอาหารของกลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไปในพื้นที่เมืองได้สะท้อนให้เห็นถึงเงื่อนไข วิธีคิดและค่าใช้จ่ายด้านอาหาร ที่เป็นความเสี่ยงหลักที่กลุ่มแรงงานต้องเผชิญภายใต้กลไกของระบบอาหารบนพื้นที่เมือง ซึ่งเป็นการเน้นย้ำให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมในเรื่องอาหารผ่านปัจจัยด้านเศรษฐกิจของบุคคลถึงแม้ว่าเมืองจะเป็นพื้นที่ศูนย์รวมของอาหาร ทั้งอาหารที่มาจากการผลิตในภาคการเกษตร อาหารที่ถูกเก็บหามาจากธรรมชาติ ที่ล้วนหล่อหลอมมาจากทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ รวมไปถึงอาหารแปรรูปที่มาจากการผลิตในภาคอุตสาหกรรมที่ผลิตได้จากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและอาหารที่นำเข้าจากต่างประเทศ เพื่อตอบสนองต่อจำนวนประชากรในพื้นที่เมืองที่มีมาก ด้วยเหตุนี้อาหารบนพื้นที่เมือง จึงมีความผันผวนในเรื่องของราคา นำไปสู่การกีดกัน

การเข้าถึงอาหารในกลุ่มคนที่ขาดเสถียรภาพด้านการเงินที่มั่นคงอย่างกลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไป

โดยกลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไปทุกคนต่างกล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่าเมืองเป็นพื้นที่ที่มีอาหารที่หลากหลาย แต่อาหารและวัตถุดิบที่วางขายบนพื้นที่เมืองก็มีราคาแพง ส่งผลให้การที่พวกเขาจะเลือกซื้ออาหารในแต่ละครั้ง พวกเขาจึงต้องคิดอย่างถี่ถ้วนในเรื่องของมูลค่าอาหารที่พวกเขาต้องจ่ายไปมากกว่าคุณค่าของอาหารที่พวกเขาจะได้มา แม้ทุกคนจะรู้ว่าอาหารชนิดไหนกินแล้วจะเกิดผลดีต่อร่างกาย แต่สิ่งเหล่านี้แทบไม่ได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารมากนัก เพราะต้องพยายามทำให้ค่าใช้จ่ายอาหารในแต่ละมื้อ มีราคาถูกที่สุดเท่าที่จะทำได้ ความสัมพันธ์ระหว่างอาหารและกลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไปจึงเป็นความพยายามที่จะปรับตัวเองให้สอดคล้องกับเมืองให้ได้มากที่สุด เพื่อที่จะลดค่าใช้จ่ายด้านอาหาร

เช่นในกลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไปที่มีถิ่นฐานที่มาจากต่างจังหวัดได้สะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงของพวกเขว่า ผ่านการเปรียบเทียบวิถีอาหารจากพื้นถิ่นดั้งเดิมและเมือง ว่าเมื่อครั้งอยู่ที่บ้านต่างจังหวัดเรื่องอาหาร เป็นเรื่องง่ายและใกล้ชิด เพราะช่องทางการเข้าถึงอาหารมีหลากหลาย ไม่ได้มีเพียงช่องทางการซื้อเป็นหลักเหมือนกับช่วงที่อยู่อาศัยในเมือง โดยมีทั้งอาหารที่ผลิตเองในพื้นที่การเกษตรหรือพื้นที่รอบรั้วบ้าน อาหารที่สามารถเก็บหาได้ในพื้นที่สาธารณะ อาหารจากการแบ่งปันของเครือญาติที่อยู่อาศัยในระแวกเดียวกัน ด้วยเหตุนี้ อาหารจึงเป็นเรื่องใกล้ตัวจนแทบไม่ต้องคิดคำนึงถึงค่าใช้จ่าย เพราะการซื้อส่วนใหญ่จะเป็นการซื้อเพียงวัตถุดิบไม่กี่ชนิด หรือหากซื้ออาหารที่ปรุงประกอบสำเร็จก็ไม่ได้เป็นการซื้อกินในทุกมื้อ เพราะส่วนใหญ่ภายในครัวเรือน จะยังคงเน้นการปรุงประกอบอาหารกินเองเป็นหลัก อาหารจึงไม่ได้เป็นสิ่งที่สัมพันธ์กับปัจจัยทางเศรษฐกิจมากนัก ซึ่งแตกต่างกับปัจจุบันขณะนี้ที่การเข้าถึงอาหารเป็นไปด้วยการซื้อเป็นหลัก โดยแต่ละคนแทบจะไม่ได้ใช้วิธีปรุง

ประกอบอาหารในที่พัก แม้หลายที่พักอาศัยใหม่จะไม่ได้มีกฎเกณฑ์ห้ามเรื่องปรุงประกอบอาหาร แต่พวกเขาก็จะเลือกทำเพียงหุงข้าวเจ้าเป็นหลัก เพราะมีทั้งคนที่นำข้าวสารมาจากบ้านที่ต่างจังหวัดและคนที่เลือกซื้อข้าวสารเพื่อหุงกินเอง เพราะข้าวเป็นอาหารหลักที่กินในทุกมื้อ การซื้อข้าวสารหุงเองจะทำให้ได้กินข้าวในปริมาณที่มากและราคาถูก

อย่างไรก็ตาม แม้วิถีชีวิตเดิมที่คุ้นชินจะกินข้าวเหนียวเป็นหลัก แต่ด้วยเงื่อนไขอุปกรณ์และการประหยัดค่าใช้จ่าย ทำให้พวกเขาเลือกที่จะปรับเปลี่ยนมากินข้าวเจ้าที่สามารถหุงง่ายในหม้อหุงข้าวเพียงใบเดียวและใช้เวลาไม่นาน เพราะหากจะกินข้าวเหนียว ต้องใช้การนึ่งผ่านเตาแก๊สซึ่งจะมีค่าใช้จ่ายที่สูง เพราะใช้เวลานานกว่าการหุงข้าวเจ้าในหม้อหุงข้าว โดยการปรุงประกอบอาหารประเภทกับข้าว จะมีเพียงกลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไปเพียงไม่กี่คนที่เลือกทำ ซึ่งพบว่าจะเป็นคนที่อยู่กันแบบครอบครัวมีจำนวนสมาชิกตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป แต่กระนั้นการปรุงประกอบอาหารก็ยังทำแค่ในมื้ออาหารเย็นเป็นหลัก เพราะเป็นมื้อที่อิสระจากการต้องเร่งรีบกินในช่วงระหว่างที่ทำงาน อีกทั้งยังเป็นช่วงเวลาที่เราแล้วววันนี้มีรายได้มากน้อยเพียงใดแล้ว ดังนั้น กลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไปส่วนใหญ่ในการศึกษารังนี้ จึงเลือกที่จะใช้วิธีการซื้อกับข้าวที่ปรุงประกอบเสร็จแล้วมากินเป็นหลัก ซึ่งการเลือกซื้อกับข้าวของกลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไป ที่มีถิ่นฐานมาจากต่างจังหวัด ก็สะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวให้สอดคล้องกับวิถีอาหารบนพื้นที่เมืองมากขึ้น กล่าวคือ แม้อาหารในพื้นที่เมืองจะมีความหลากหลายให้เลือกซื้อ ซึ่งไม่เฉพาะในประเภทของอาหารแต่รวมถึงกรรมวิธีในการปรุงประกอบอาหาร แต่ทว่า อาหารที่ราคาถูกในพื้นที่เมือง ที่กลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไปเลือกที่จะซื้อมากินเป็นหลัก มักเป็นอาหารที่มีกรรมวิธีในการทอด เนื่องจากอาหารที่มาจากการทอดมักเป็นอาหารที่มีราคาถูก และได้ปริมาณอาหารที่มากกว่า ทั้งที่เดิมพวกเขาคุ้นชินกับอาหารที่มาจากกรรมวิธีในการปรุงประกอบที่หลากหลาย โดยที่ไม่ได้ใช้น้ำมันเป็นส่วนประกอบหลัก

ทั้งการแกง ลาบ ปั่น บึงและย่าง แต่การอยู่อาศัยในเมืองบนเงื่อนไขของอาหารที่สัมพันธ์กับเศรษฐกิจเป็นหลัก ส่งผลให้พวกเขาเลือกที่จะปรับตัวให้เข้าอาหารที่มีราคาถูกและมีปริมาณอาหารที่คุ้มค่างบเงินที่เสียไปมากกว่าการคำนึงถึงคุณค่าขึ้นหรือสิ่งที่ตนเองอยากกิน

ด้วยเหตุนี้ การทำความเข้าใจเมือง ผ่านสภาวะความเปราะบางทางอาหารของกลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไปในครั้งนี้ “อาหาร” จึงเป็นตัวแสดงหลักที่ได้นำพาเราให้เห็นภาพของบริบทความเป็นเมืองและสภาวะของความเปราะบางที่สัมพันธ์กันบนพื้นที่ทั้งในแง่ของเศรษฐกิจ และช่วยบ่งชี้ว่าเมืองเป็นตัวละครสำคัญในการสร้างเงื่อนไขและข้อจำกัดให้ผู้อยู่อาศัย ทั้งที่เมืองเป็นพื้นที่รวมความได้เปรียบจากการพัฒนาพื้นที่ทั้งในแง่โครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค และทรัพยากรอาหาร โดยความเปราะบางทางอาหารที่พวกเขากำลังเผชิญอยู่นี้ กลับเกิดขึ้นเพียงเพราะพวกเขาขาดความมั่นคงทางเศรษฐกิจจากงานที่ทำ และต้องใช้ชีวิตอยู่บนพื้นที่เมือง ด้วยเหตุนี้ อาหาร จึงเป็นอีกสิ่งทีเน้นย้ำ ให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมบนพื้นที่เมืองร่วมด้วย เพราะแม้ว่าเมืองจะมีระบบอาหารที่มีศักยภาพในด้านปริมาณมากเพียงพอให้ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ในแต่ละช่องทางตลอดเวลา แต่ความแตกต่างทางเศรษฐกิจของผู้คนกลายเป็นตัวการหลักในการจำกัดความสามารถในการเข้าถึงอาหารได้เป็นอย่างดี เพราะราคาอาหารที่พวกเขาต้องจ่าย มีสัดส่วนที่สูงเมื่อเทียบกับรายได้ที่พวกเขาหาได้ในแต่ละวัน เรื่องอาหารในพื้นที่เมือง จึงเป็นความเปราะบางบนพื้นที่ที่เมืองหยิบยื่นให้แก่วัยพวกเขาอย่างเด่นชัด ทั้งที่ภูมิหลังของแรงงานหลายคนในการศึกษาครั้งนี้พวกเขาคือคนที่เคยอยู่ในบทบาทเกษตรกรผู้ผลิตหรืออยู่ในครัวเรือนเกษตรกรที่ปัจจุบันยังคงทำหน้าที่ในการผลิตอาหารอยู่ แต่เมื่อพวกเขาเข้ามาเป็นแรงงานในเมือง กลับกลายเป็นว่าพวกเขาตกอยู่ในภาวะที่ต้องจำกัดเรื่องอาหารและทำงานอย่างหนักเพื่อให้มีเงินมาซื้ออาหารกินแบบวันต่อวัน

4.3.3 เมืองกับอาหาร

เมื่อการใช้ประโยชน์ที่ดินในเมือง ไม่ได้เป็นไปเพื่อผลิตอาหารเป็นหลัก ประกอบกับการเพิ่มขึ้นของประชากรในพื้นที่เมือง ส่งผลต่อความกังวล ในสถานการณ์อาหารในพื้นที่เมือง ว่าการบริโภคที่มีจำนวนมากขึ้นของผู้อยู่อาศัย อาจทำให้เมืองต้องเผชิญกับวิกฤติความมั่นคงทางอาหารในอนาคต (Najpinij, 2021) เพราะแม้ว่าเมือง จะเป็นพื้นที่รวบรวมผลผลิตทางการเกษตรและผลผลิต จากอุตสาหกรรมอาหารไว้อย่างหลากหลาย อีกทั้งเมืองยังเป็นแหล่งกระจายสินค้า อาหารให้แก่ผู้บริโภคอย่างทั่วถึง ส่งผลให้คนเมืองสามารถเข้าถึงได้อย่างเพียงพอ ตลอดเวลา แต่กระนั้น การที่พื้นที่เมืองและคนเมือง ไม่ได้อยู่ในตำแหน่งพื้นที่ผลิต และผู้ผลิต แต่อยู่ในตำแหน่งปลายสายพานที่ทำหน้าที่เป็นผู้ซื้ออาหารเพื่อบริโภค เป็นหลัก ดังนั้น หากเกิดวิกฤติเกี่ยวกับอาหารบนพื้นที่เมือง คนเมืองจะเป็นกลุ่มที่ ประสบปัญหามากที่สุด เพราะไม่สามารถผลิตหรือมีอาหารได้เอง อีกทั้งการได้มา ซึ่งอาหารยังขึ้นอยู่กับปัจจัยเศรษฐกิจและการซื้อขายอาหารผ่านระบบตลาด เป็นหลัก ด้วยเหตุนี้ คนเมือง จึงเป็นกลุ่มเสี่ยงที่ต้องเผชิญกับความไม่มั่นคง ทางอาหารบนพื้นที่เมืองมากที่สุด

นอกจากนั้น การเป็นพื้นที่ปลายทางของอาหาร ส่งผลให้ ความท้าทายของความมั่นคงทางอาหารที่น่ากังวลอีกประการบนพื้นที่เมือง คือ การใช้ประโยชน์อาหารในมิติของความปลอดภัยและโภชนาการอาหาร เพราะ แม้เมืองจะมีแหล่งอาหารที่หลากหลายให้เลือกเข้าถึง แต่ปฏิเสธไม่ได้ว่า ความห่างไกลจากแหล่งอาหารและความต้องการอาหารในปริมาณบนพื้นที่เมือง ทำให้คนเมืองต้องเผชิญกับความเสี่ยงจากการปนเปื้อนของสารเคมีที่อาจเกิดขึ้น ตั้งแต่กระบวนการผลิต ระหว่างการขนส่ง และการเก็บรักษาก่อนมาถึงมือผู้บริโภค รวมไปถึงวิถีการซื้ออาหารที่มีสัดส่วนมากกว่าการปรุงประกอบอาหารเอง อีกทั้งยังคำนึงเรื่องราคาเป็นหลัก จึงทำให้พวกเขาไม่สามารถคุมความปลอดภัย ของอาหาร ความสะอาด และ ปริมาณไขมัน น้ำตาลและเกลือที่มาจากการ

ปรุงประกอบอาหารของผู้ค้าได้เท่าที่ควร อีกทั้งด้วยความพยายามที่จะจำกัดค่าใช้จ่ายด้านอาหารและวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกันในทุกวันของพวกเขา ส่งผลให้พวกเขาเลือกที่จะเข้าถึงอาหารเพียงไม่กี่ชนิดในรูปแบบเดิมซ้ำ ๆ เพื่อให้ง่ายต่อการควบคุมค่าใช้จ่ายให้คงที่ในแต่ละมื้อ

อย่างไรก็ตาม จากที่กล่าวมาไม่ได้หมายความว่า คนเมืองจะสามารถเข้าถึงอาหารที่ดีและปลอดภัยรวมถึงเรื่องโภชนาการบนพื้นที่เมืองได้ แต่การที่จะเข้าถึงอาหารเหล่านี้ จะต้องก้าวข้ามเงื่อนไขของราคาที่เข้ามาเป็นข้อจำกัดหลักที่กีดกันผู้ซื้อที่มีกำลังซื้อต่ำ การกินอาหารของกลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไปบนพื้นที่เมือง อาหารสำหรับพวกเขาก็เป็นเพียงการกินเพื่อสนองต่อความหิวเป็นหลัก และแม้กลุ่มแรงงานรับจ้าง จะพยายามควบคุมค่าใช้จ่ายด้านอาหารของตนเองให้เคร่งครัดอย่างไร แต่ค่าใช้จ่ายด้านอาหารที่ยังคงเป็นรายจ่ายหลักในสัดส่วนที่สูงของพวกเขา ยังคงไม่สามารถนำพาพวกเขาหลุดพ้นจากความเปราะบางที่เมืองหยิบยื่นให้พวกเขาด้านอาหารไปได้

ความสัมพันธ์ระหว่าง “เมือง” “คน” “อาหาร” ในข้างต้น ช่วยทำให้เห็นว่าการจะทำความเข้าใจเมือง ผ่านสภาวะความเปราะบางทางอาหารของกลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไป สะท้อนถึงความเสี่ยงที่ทับซ้อนบนความเปราะบางในหลายมิติ ที่ถึงแม้ปัจจัยเศรษฐกิจจะเป็นปัจจัยที่เด่นชัด ที่เข้ามาเป็นตัวแปรหลักที่สร้างเงื่อนไขและข้อจำกัดให้พวกเขาต้องเผชิญและถูกคิดต่อการจัดการวิถีด้านอาหารของตนอยู่ตลอดเวลา แต่กระนั้น ค่าใช้จ่ายด้านอาหารที่พวกเขาเสียไปกลับมาสสร้างความเสี่ยงซ้ำซ้อนต่อพวกเขาอีกครั้งภายใต้การดำรงชีวิตบนพื้นที่เมืองแห่งนี้

5. สรุปผลการศึกษา

บทความชิ้นนี้ ได้พยายามที่จะฉายภาพให้เห็นถึงการทำความเข้าใจเมืองผ่านสภาวะความเปราะบางทางอาหารของกลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไปที่อาศัยอยู่

ในกรุงเทพมหานคร ด้วยการหยิบยกประเด็นเรื่องอาหารที่เข้ามาทำหน้าที่เป็น กลไกสำคัญด้วยการตอกย้ำให้เห็นถึงความเปราะบางทางเศรษฐกิจที่กลุ่มแรงงาน รับจ้างทั่วไปต้องเผชิญ ผ่านวิถีชีวิตและการจัดการด้านอาหาร ซึ่งข้อมูลผล การศึกษาในช่วงต้น นอกจากจะได้ขยายให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างเมืองกับ เศรษฐกิจที่ยึดโยงกันอย่างเหนียวแน่น จนนำไปสู่ความเปราะบางต่อผู้คนที่อยู่ อาศัยในพื้นที่ให้ต้องเผชิญความเสี่ยงที่มาพร้อมกับการดำเนินชีวิตและการกิน อาหารของกลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไป ยังช่วยสะท้อนให้เห็นว่า ความเปราะบางที่ เกิดขึ้น เป็นผลผลิตจากความเป็นเมือง (urban process) ที่ทำให้กลุ่มแรงงาน รับจ้างทั่วไปต้องปรับเปลี่ยนตัวเองให้สอดคล้องกับวิถีความเป็นเมืองอยู่ตลอดเวลา ด้วยการประกอบสร้างวิถีชีวิตรูปแบบใหม่ที่เป็นลักษณะเฉพาะ ผ่านวิถีคิด พฤติกรรมการแสดงออกด้านอาหาร อีกทั้งยังเป็นกลุ่มคนที่เสี่ยงต้องเผชิญ ความท้าทายใหม่ ที่จะหมุนเวียนมาสร้างความเปราะบางให้แก่พวกเขาตราบที่ พวกเขายังขาดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ขณะที่ยังคงอาศัยอยู่บนพื้นที่เมืองแห่งนี้

โดยแม้เบื้องต้นของความเปราะบาง จะเกิดขึ้นจากการที่แรงงาน รับจ้างทั่วไปขาดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ แต่การใช้ชีวิตในพื้นที่เมืองที่ถูกส่งเสริม และพัฒนาให้มีความเจริญก้าวหน้า ก็มีส่วนทำให้บริบทของเมืองอยู่ในฐานะ การเป็นพื้นที่เศรษฐกิจที่สำคัญ และส่งผลให้การใช้ชีวิตอยู่ในพื้นที่แห่งนี้ทุกสิ่งล้วน มีมูลค่าที่ต้องจ่าย ซึ่งขณะที่กลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไป จะมีรายได้จากการทำงาน แทบทุกวัน แต่ก็ยังคงเป็นกลุ่มที่การขาดความสมดุลของรายได้และรายจ่าย เมื่อต้องใช้ชีวิตในพื้นที่เมืองแห่งนี้ ฉะนั้นการทำความเข้าใจเมือง ผ่านสภาวะ ความเปราะบางทางอาหารของกลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไป ที่อยู่อาศัยใน กรุงเทพมหานคร ผ่านการหยิบยกแนวคิดเรื่องเมือง แนวคิดเรื่องความเปราะบาง และการทบทวนเชิงประเด็นของสถานการณ์อาหารบนพื้นที่เมืองร่วมด้วยร่วมกับ แนวคิดเรื่องความมั่นคงทางอาหาร จึงสะท้อนให้เห็นว่า สถานการณ์ด้านอาหาร

ในพื้นที่เมืองของกลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไป ก็เป็นอีกหนึ่งปัญหาที่ถูกซ่อนทับลงไปใต้ ปัญหาการขาดเสถียรภาพทางการเงินที่ไม่มั่นคงร่วมด้วย

การติดตามและทำความเข้าใจสถานการณ์อาหาร ผ่านการไหลเวียนของวัตถุและหีบยกเข้ามาเป็นเครื่องมือในการทำความเข้าใจผู้คนในเมืองในครั้งนี้ ได้ขยายให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างเมืองกับเศรษฐกิจที่ยึดโยงกันอย่างเหนียวแน่น โดยอาหารมีส่วนสำคัญที่บ่งชี้ให้เห็นได้ว่า เมืองคือตัวการที่สร้างความเปราะบางให้ผู้อยู่อาศัย ผ่านวิถีคิดและนำไปสู่การจัดการด้านอาหารและพฤติกรรมการแสดงออกด้านอาหารให้อยู่ภายใต้เงื่อนไขและข้อจำกัดที่เมืองมอบให้ ส่งผลให้การทำความเข้าใจเรื่องเมือง จึงไม่อาจละเลยหรือแยกขาดออกจากความเปราะบางโดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจได้ เพราะความเปราะบางช่วยทำให้เห็นถึงสถานการณ์และคุณลักษณะบางประการที่ซ่อนทับกันอยู่ได้เป็นอย่างดี ทั้งที่ระบบอาหารของเมืองมีศักยภาพให้สามารถเข้าถึงได้หลากหลายและสะดวกตลอดเวลา แต่ทว่า การที่ผู้คนจะสามารถมีอาหารและเข้าถึงอาหารได้ก็ยังคงหมุนเวียนอยู่ที่ ประเด็นเศรษฐกิจ ส่งผลให้ไม่ว่าจะพยายามรับมือเพื่อหวังให้หลุดพ้นจากสภาวะความเปราะบางเพียงใด แต่กลับกลายเป็นว่าพวกเขาก็ยังคงวนเวียนอยู่กับความเปราะบางนั้น และเสี่ยงที่จะต้องเผชิญกับความเปราะบางใหม่ที่จะเข้ามาาร่วมด้วยเมื่อยังคงเป็นคนที่ขาดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ แต่ยังคงใช้ชีวิตในพื้นที่เมืองแห่งนี้ต่อไป

References

Connessioniprecarie. (2011, October 13). *From precarious workers to precarity: To say both farewell*. <https://www.connessioniprecarie.org/2011/10/13/from-precarious-workers-to-precarity-to-say-both-farewell/>

- della Porta, D., Hänninen, S., Siisiäinen, M. & Silvasti, T. (2015). The precarization effect. In D. della Porta, S. Hänninen, M. Siisiäinen, & T. Silvasti (Eds.), *The new social division: Making and unmaking precariousness* (pp. 1–23). Palgrave Macmillan UK.
- Fainstein, S. S. & Campbell, S. (2011). *Readings in urban theory*. Wiley-Blackwell.
- Food and Agriculture Organization. (2019). *FAO framework for the urban food agenda*. FAO.
- Gold, H. (2002). *Urban life and society*. Prentice Hall.
- Harding, A. & Blokland, T. (2014). *Urban theory: A critical introduction to power, cities and urbanism in the 21st century*. Sage.
- Kasimir, S. (2018). Precarity. In *the Cambridge encyclopedia of anthropology*. <https://www.anthroencyclopedia.com/entry/precarity>
- Laurence, S., Durand, E., Thomas, E., Chappuis, M. & Corty, J. F. (2017). Food insecurity and health status in deprived populations, 2014: A multicentre survey in seven of the social and medical healthcare centres (CASOs) run by Doctors of the World, France. *Public Health*, 143, 97–102. <https://doi.org/10.1016/j.puhe.2016.11.004>
- Lloyd, M. (2015). *Butler and ethics*. Edinburgh University Press.
- Ministry of Agriculture and Cooperatives. (2017). *Strategic plan for food security Ministry of Agriculture and Cooperatives (2017–2021)*. Subcommittee for Food Security Planning and Management. <https://www.oae.go.th/assets/portals/1/files/ebook/securityoffood2560-2564.pdf>

Najpinij, N. (2021). *FOOD SPACE: People, communities, urbanity*.

Office of the National Economic and Social Development Council.

Pholphirul, P. (2023). *Food security for urban people*. <https://shorturl>.

Ridout, N., & Schneider, R. (2012). Precarity and performance: An

Thansettakij. (2021, November 4). Smash 4,000 building for mixed-use

van Diepen, A. M. L. & Musterd, S. (2009). Lifestyles and the city:

-009-9150-4